Бүгү чүрүмүлүг аныяктарга, Јаттыжыңар!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1954 СЕНТЯБРЬ 1 СРЕДА № 175 (3112)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тараа ажаап алыышкынының болгаш тараа дужаалгазының темпизин хүн келир тудум дүргедедир (1 арын).

Шахтёр хүнүн чурт демдеглеп эрттирген (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: А. Ангакпан.—Колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарынга партия бөлүктериниң ролүн бедидер (2 арын).

К. Стал-оол.—Партия организациязының ажылын бедик деннелче (2 арын).

Областың школаларында (2 арын).

Колхозтарда тудуг ажылы (2 арын).

СОЛУННАР ДОПЧУЛАЛЫ: Районнар парлалгазынга мал ажылының айтырыгларын чырыдар (2 арын).

Г. Анискин.—Тараа бүдүрериниң көдүреринің оруунда (3 арын).

А. Лысенков.—Бүгү колхозтарга мыйыстыг бода малды организастыг одарладыр (3 арын).

Мурнакчы малчыннарның чедиишкиннери (3 арын).

Совет чазактың телээлериниң Бухарестиден үнүп чорупканы (4 арын).

АКШ-тың Коммунистиг партиязының медеглели (4 арын).

М. Трабун. Америк школаның кризизи (4 арын).

Камбоджага хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле улустар аразының комиссиязының хуралы (4 арын).

Школаларда чаа өөредилге чылы

Бөгүн—сентябрьның бир миллион-миллион совет школачыларның, оларның адаелериниң болгаш бүгү башкыларының байырлалдыг хүнү. Бистиң областың школалары, Совет Эвилелиниң өске бүгү республикаларының, крайларының болгаш областарының хамык школалары-биле бир деңге боттарының эжиктерин ажыдып, чаа 1954—55 өөредилге чылын эгелээр.

Бистиң күрүневис аныяктарны кижизидеринге болгаш өөредиринге акша-хөрөңгини харамнанмайн турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң I сессиязынга 1954 чылдың күрүне бюджединге улус чырыдыышкынының болгаш культураның хөрөнгө акшаландырыышкынны 67 миллиард ажыг рубль түнге бадылааны ооң тодаргай хереченгизи. Областың бюджединге хөй түнү улус өөредилгезинге чарыгдалдар ап турган болгаш моон соңгаар-даа алыр. Бо чылын анаа 80. 738 мун рубль азы бюджедтің 57 хуузу көрдүнген. Колхозчу малчыннарның 7.400 уруглары күрүненің халас хандырылгазы-биле өөренир, оларга 29.100 мун рубль чарыгдатынар.

Совет школаның мурнунда өөредилге болгаш кижизидилге ажылдарының улам ыңай эжиждерин негеп турар чаа чугула сорулгалар тургустунган. Бистиң школавыс болза, доктаамал, быжыг билиглерни бодунуң кижизидиглериниге бөөр өзулуг политехниктиг школа болур. Ол амгы үениң үлетпүрүнүң болгаш көдөө ажыл-агыйының бүдүрүлгезиниң үндезиннери-биле оларны таныштырып, оларныг келир үедеги практиктиг ажыл-чорудулгазынга күш-ажылдың эргежок чугула чаңчылдарын бөөр.

Ол сорулганы күүсетпишаан, 1954—55 өөредилге чылында школаның амыдыралы-биле эң сырый холбашкан, алган билиглерни практикага хереглээр политехниктиг өөредилгени шиңгээдир талазы-биле элээн калбак хемчегларни көрүп турар чаа өөредилге планынче, чаа өөредилге программаларынче болгаш өөредилге номнарынче школалар шилчип турар.

Ол херектің чедиишкини, аныяк салгакчыларны кижизидериниң болгаш өөредилиниң шынарын улам ыңай эжиждери хамыктың мурнунда башкылардан хамааржыр. Башкыларның август чөвүлел хуралдарынга чаа программаларже болгаш өөредилге планнарынче школаларны шилчидерин, эртемнер бүрүзүнге бедик билигни болгаш башкылаашкынны хандырарының хемчеглерин калбаа-биле чугаалашкан. Ооң-биле холбаштыр төрөөн дылды, математиканы, физиканы, биологияны башкылаарын улам эжиждеринче кол кичээнгейни салган турар ужурлуг.

«Коммунистиг моральга амгы үениң аныяктарын кижизидери—оларның кижизидилгезиниң, билинниң болгаш өөредилгезиниң бүгү хөрөө болган турары чугула» —деп В. И. Ленин айыткан. Ол айтыышкын совет башкыларның ажыл-чорудулгазының үндезини болган турар ужурлуг.

Совет школа бөгүн чаа өөредилге чылынче киришкен. Бистиң областың улус өөредилгезиниң ажылдакчылары болгаш школаларның башкылары эрткен өөредилге чылында чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Чижээлээрге, Кызылдың № 5 школазы, Кызыл районнуң Чедерде эге школазы бедик көргүзүүлүг болган. Ол школаларда эртемни башкылаарының деннели бедөөн, өөреникчилерниң билии ханылап, өөредилге-кижизидилгелиг ажыл эжиждер турар. Школачыларның сагылгачуруму бедөөн. Элээн хөй школа коллективтери өөреникчилерниң чаңгыс класска катап олурар чоруун болдурбазын чедип алган. Оларга Бай-Хаактың ортумак школазында эш Поповаты, Кызылдың № 3 школазында эш Дудниковаты болгаш өскелерни-даа адап болур.

Ынчалдаа-даа бистиң областың улус өөредилге органнары боттарының ажылының деннелин партиянның болгаш чазактың амгы негелделеринге ам-даа чедир тургуспаан. 1953—54 өөредилге чылының түңнелинден алгаш көөрге, областың школаларында ниитизи-биле 2.200 өөреникчи чаңгыс класска катап өөренири-биле арткан, а 2.700 өөреникчи күзүн шылгадыр болган. Ылыңгыя Тожу, Тес-Хем, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик районнарының школалары кулу түңнелди көргүскеннер. Кызыл-Мажалыктың, Самагалдайның, Тээлиниң школаларының багай демдектиг өөреникчилериниң саны көвей болган. Ол фактылар болза, школа директорларының (эргелекчилериниң) талазындан башкыларның ажылынга контроль чок, оларга практиктиг дузаламчы көргүспес, негелде чок, оларның ажыл планынга шыңгыы хыналданы тургуспайн турарының ужурундан болуп турар.

Районоларның, облононуң талазындан школаларны боттуг улуртулга-биле хандырбайн, башкыларның методтуг каттыжышкыннарының ажылынга контролду тургуспайн турар. Партияның Кызыл хоорай, район комитеттери улус өөредилге органнарының болгаш школа коллективтериниң ажылынга доктаамал контролду кошкан тургузуп, школаларда комсомол организациязын дамчыштыр комсомол, пионер ажылын эжиждеринче сагыш салбайн турар.

Өөреникчилерниң чурумун көдүрбейн тура, оларны коммунистиг моральга кижизидери болдунмас. Совет башкының чугула сорулгазының биредзи— сагылга-чурумнуң бедик культуразын уруглларга туруштуг болгаш кызымак сиңирери, оларны хүндүлээчел чоруккa өөредири, медерелдиг чурумга кижизидери болур. Кызыл хоорайның чамдык школаларынга ооргаар, арагалаар, бурган-шажыңга чүдүүр чоруктар чамдык өөреникчилериң ортузунга турган чорук шыдажыр аргажок факт болур. Ынчыг чоруктар-биле моон соңгаар эштежип болбас.

Коммунистиг кижизидилгениң сорулгаларын совет школаның өөреникчилериниң үүгле быжыг, кадык коллективин тургузары чедиишкинни шиитпирлеп болур. Ол коллективтиң үндезини болза, барык бүгү школачыларны каттыштырып турар комсомол болгаш пионер организациялары болур. Ынчангаш башкыларның коллективи пионер болгаш комсомол организацияларының ажылынга боттуг дузалажып, оларның бот-сонуургалын көдүрүп, күш-ажылга болгаш өөредилгеге оларны чаңчыктырып, оларның билиг мергежилин улам байдып чепсегээр ужурлуг.

Өөреникчилерни шын кижизидериниң чайлаш чок негелдези болза, школаның болгаш өг-бүленің күженнишкиннерин каттыштырары болур. Чамдык ада-иелер школада өөренип турар уруунуң азы оглунуң чалгаа болгаш чурумунуң четпезинин дугайында башкының сүмезин тооп көрбейн баарының барымдаалары тургулаар. Ол чорук канчап-даа таарышпас. Ынчангаш школа-биле өг-бүленің быжыг харылзаазын тургузары негетинер.

Уруглларның коммунистиг кижизидилгезинге колхозтарның, совхозтарның, МТС-териң болгаш албан, бүдүрүлге черлериниң коллективтериниң школаларга көргүзүп турар дузаламчылары улуг ужур-дузалыг. Ол организацияларның школаларга шефтээшкинин школа бажыңнарын, эт херектелдерин септээринге, одаар түүл-биле хандырарынга кызыгаарлап болбас, Школаларга боттуг дуза болза, оларның талазындан школаларның өөредилге кижизидилгелиг ажылдарынга: төрөлдер комитеттериниң ажылынга, бүдүрүлгеге экскурсиялар чорударынга, үлетшүрүп болгаш көдөө ажыл-агыйының мурнакчылары-биле ужуражыышкыннарны организастаарынга киржири, техниктиг болгаш көдөө ажыл-агый бөлгүмнериниң удуртукчуларын шилип тывары болур.

Совет школа партия организацияларының удуртулгазы-биле өзүп олурар салгакчыларның коммунистиг кижизидилгезиниң хөрөнге чаа-чаа чедиишкиннерин чедип ап шыдаар дээрзинге чигзиннинг турбас.

Бүгү-эвилелдиң көдөө ажыл-агый делгелгезинде

Москва. Бүгү-эвилелдиң көдөө ажыл-агый делгелгезиниң киржилчилери болгаш экскурсантылары мурнакчы колхозтарның, машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарның дуржулгазын кичээнгейлиг өөренип, көдөө ажыл-агый эртеминиң чедиишкиннери-биле таныжып турлар.

Чурукта: «Тараа» павильонунуң экспонат участогунда экскурсия тайылбырлакчызы А. И. Родионова Иваново областын Шуйский болгаш Родниковский районнардан келген делгелгениң бөлүк киржикчилеринге Сталинчы шаңналдың лауреады В. Е. Писаревтиң өстүрүп үндүргени «Московка» деп бедик дүжүттүг кызылтастың дугайын чугаалап берип тур.

Фото А. Стужиннии.

СЭТА-ның пресслишези.

Ставрополь крайның колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелиниң планын күүсеткен

Ставрополь крайның колхозтары болгаш совхозтары социалистиг көдөө ажылагыйны улам көдүрер дугайында партияның болгаш чазактың төлевилээн программазын боттандырары дээш демисешпишаан, тараа белеткелериниң күрүне планын, ооң иштинде ыяавыла дужаалгалар болгаш МТС-териң ажылдан бергени дээш натура төлевир талазы-биле, база ол ышкаш күрүне садып алыышкыннарының чуруму-биле тараа садарын күүсеткен. Эрткен чылдаазындан күрүнеге хөй тарааны дужааган. Аъш-чемниң чугула культуразы — кызылтас белеткелериниң планы 121 хуу күүсетинген. Колхозтар болгаш совхозтар күзүн болгаш чазын тарыыр бедик шынарлыг үрезиннер-биле боттарын хандырып алган, МТС-териң күүседип берген ажылы дээш натура төлевириниң санынга тараа дужаарын колхозтар уламчылап, күрүне садып алыышкыннарының чуруму-биле тараанны садып турар. Моон-биле чергелештир колхозтарда болгаш совхозтарда тараанны мал чеминиң страхование фондуларында уруп, колхозчуларның күш-хүнүнге тараа бөөрин база чорудуп турар.

Бо үеде Ставропольениң эр, хөрөөжен колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары, көдөө ажыл-агыйының тускай эртемниглери, көдөө ажыл-агыйының бүгү культураларының дүжүдүн ажаап алырын доозарының, чазын тарыыр тараалардың бүгү черин, күзүн андарарының, күзүн тарыыр тарылганы чогуур өйүнде эртириниң болгаш мал ажылынга чем чыылдазының талазы-биле күженнишкиниг ажылды чорудуп турар.

(СЭТА).

ПЛАНДАН АЖЫР РУДА

АЛАПАЕВСК (Свердловск области) Алапаевскиниң демир рудазының дагжылары чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип ап турарлар. Август 28-те олар 62-ги эшелон руданы чорудуп, сес айларның планындан ажыр руданы чуртка бергөн. Үстүү— Синячихинск руднигинин коллективи дыка хөй тонна руданы пландан ажыр тыпкан.

Ам Алапаевскиниң руда эргелелинде руданың хонукта чорутмак тывыжы эрткен чылдың ол-ла үезинден 25 хуу бедик болуп турар.

(СЭТА).

Тараа ажаап алыышкынының болгаш тараа дужаалгазының темпизин хүн келир тудум дүргедедир

Гектардан 23,5 центнер дүжүт

КЫЗЫЛ-ДАГ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районда «Типилелге» көдөө ажыл-агый артели 1954 чылдың бедик дүжүдүн алыр дээш тарылга шөлдерин чемиштиреринің талазы-биле агротехниктиг хемчеглерни ап, тараанны чайгы ажаалгазын эжиждеткен.

Колхоз август 24-те 3 комбайн-биле тараа кезилдезиниче киришкен. Колхозта МТС-тин сураглыг механизатору эш Дөңгүр-Ак Бүгү-эвилелдиң көдөө ажыл-агый делгелгезинге чорааш, ажаа көргөн үүлдерин бодунуң механизатор өөрүнге болгаш колхозчуларга хостуг үеларинде чугаалап берип турар. Ол 1954 чылдың дужудун ажаап алырының сезонныг үезинде «Сталинец-4» деп боду чоруур комбайн-биле 250 гектар тараанны кезип, ажаап алыр планныг тургаш, ону 300 гектар бүрүзүнде ортумаа-биле 18 центнер дүжүттү алырын социалистиг чарышка айыткан. Эш Дөңгүр-Актың кыйгырыын механизаторлар болгаш колхозчулар бир үн-биле деткээннер.

Комбайнёр эш Дөңгүр-Ак Мугур-Талда 42 гектар үрезин участогун «Сталинец—4» деп комбайн-биле август 24-те ажаап ап кирген. Баштайгы хүнде 10 ажыг гектар чериин тараазын кестирип, гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 23,5 центнер дужүттү алган.

МТС комбайннарының сентелгезин чедир хынаваанындан колхозка келген «Сталинец—4» деп боду чоруур 2 комбайнларының үрезин ызырындырар брезентилери чок болганнар. Ону колхоз боду септеп алган. Ол комбайннарның Буланов биле Бөкүүдейге башкарткан агрегаттары кезилдеериң баштайгы шенедезин чоруткан, га бүрүзүнден 16 центнер дужүттү алганнар. Ажаап алыышкында 142 кижи бир автомашиналыг, тергелер сөөрткен 12 аъттар-биле ажыдап турар. Колхозтуң кызыл-коъжу баштайгы дужудунден бирги эдчегде 4 тонна кызылтасты күрүненің тараа хүлээп алыр пунктузунга курганкан, дужаган.

Ажаап алыышкынның одагларында партияның полит-массалыг ажылдары улам-на күштелип, хана солуннарын, агитлистоктарны үндүрүп, одагларны лозунгулар-биле шимегилээн.

Хову бригадазының бөлүктериниң болгаш тус-тус кижилериниң база комбайн агрегаттарының аразында социалистиг чарышты организастаан.

Дүжүт ажаап алыышкынында комбайнёрлар

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Районда колхозчу ажыл-ишчилер болгаш механизаторлар тараа ажаап алыышкынын кыска хуусада, чидириг - чокка чорудар дээш идепкейлиг демисежин турарлар.

Сталин аттыг көдөө ажыл-агый артелинде комбайнёр Гуменников «С—4» деп боду чоруур комбайн-биле 3 хүн иштинде 40 ажыг гектар кызылтасты кестирген. Ол хүн бүрүде 12—13 гектар тараанны кестирип, га бүрүзүнден ортумаа-биле 15—16 центнер дүжүттү ап турар.

Комбайнёр эш Мишин «С—4» деп комбайн-биле «Типилелге» колхозтуң арбайын кестирип эгелээн. Арбайның гектар бүрүзүнден ортумак дужулу 22 центнер болган.

Маленков аттыг колхозта

Улуг-Хемде Маленков аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң колхозчулары болгаш ында ажылдан турар механизаторлар август 22-ден 25-ке чедир 60 ажыг гектарны кестирип, оон 80 тонна кызылтасты алган. Колхозтуң күрүнеге тараа дужаар кызыл-коъжу август 24—25 хүннеринде тараа белеткелиниң пунктузунга 46 тонна кызылтасты кургадып дужаган.

Колхозчу шөлдерде агиткультбригада

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Район төвүнүң агиткульбригадазы районнуң культура бажыңының массовиги эш Меликованың удуртулгазы-биле колхозтарны эргип чоруп турар.

Чоокта чаа ол бригада «Кызыл сылдыс» колхозка чораан. Бригаданың киржикчилеринде агитаторлар, танецчилер, ыраажылар бар.

Эш Балыр-оолдуң ырлааны тыва ырыларын болгаш эштер Елпатова, Долбаа оларның ойнап күүсеткени «Яблочко» деп танецти көрүкчүлер онза сонуургааннар.

ШАХТЁР ХҮНҮН ЧУРТ ДЕМДЕГЛЕП ЭРТТИРГЕН

Шахтёр хүнүнге холбаштырган байырлыг хурал

Август 28-те Москвага Шахтёр хүнүнге холбаштыр байырлыг хурал болган. Эвилелдер бажыңының колонналарлыг залынга найыслалдың партия, совет болгаш профевилел организацияларының төлээлекчилериниң, дагжылларының хуралы болган. Даштыкы аалчылар — Кыдаттан, Польшадан, Германиядан дагжылларның төлээлери хуралга база олурушкан.

Шахтёр хүнүнүң дугайында илеткелди ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министри А. Ф. Засядько кылган.

Кыдат, Польша болгаш немец шахтёрларның төлээлеринден байыр чедирип чүве чугаалаанар.

Түңнелинде улуг концерт болган.

Москвага улустуң селгүүстээшкини

Шахтёр хүнүн Москва байырлалдыбиле демдеглээн. Чаңчыл болган байырлалга холбаштырган массалыг селгүүстээшкин найыслалдың бүгү парктарынга, садтарынга болгулаан.

Ол хүнну 50 мун ажыг москвачылар культураның болгаш дыштанылганың «Сокольники» паркынга эрттиргеи. Чайгы театрга хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылдакчыларының кежээн болган, чыылганнарның мурнунга найыслалдың уран-үүл мастерлери концерт кылган. «Совет шахтёрлар» деп темалыг литература-музыка концерти аная улуг чедиишкиниг эрткен. Совет дагжыларның эрес шудургу күш-ажылынга холбаштырган ырларны ырлап, шүлүктерни, рассказтарны номчуп күүсеткен Москва филармониянын артистериниң көргүзүглерин паркка чорааннар сонуургаан. «ССРЭ—хөмүр даш тывыжының бедик механизациязының чурту» деп лекция болган.

«Бешки беш чылда хөмүр даш үлетпүрүнүң чедиишкиннери» деп темалыг улуг кежээ культураның болгаш дыштанылганың Горький аттыг Төп паркынга болган. Паркка чорааннарның чогаалчылар-биле ужуражыышкыны аная база болган.

Донбасска

СТАЛИНО. Донбасстың дагжылар хоорайлары болгаш суурлары байырлалга таварыштыр каастанган. Областың хөмүр даш будүрүлгелериниң коллективтери Шахтёр хүнүн алдарлыг ажыл херектер-биле демдеглээн. «Шахтёрск-Антрацит» болгаш «Чистяковантрацит» трестилер болгаш «Сталинуголь» комбинаттың он-он трестилери сес айларның планын хуусаа бетинде күүсеткен.

Дагжыларның хөй-хөй өг-бүлелери чапчаа туткан квартиразрга байырлалды демдеглээннер. Областың шахтёрлары бо чылын 150 мун чыгыы дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнарын алган. Чаа школалар, клубтар, эмнелгелер, уруглар яслилери ажыттынгылаан.

Шахтёр хүнүн байырлаарынга Москваның биче театрының артистери, Азербайджанның, Латвияның уран-үүл ажылдакчыларының улуг бөлүү шахтёрларга аалдап келгилээн. Оларның концерттери Сталинонуң, Макеевканың, Енакиевонуң, Красноармейскиниң шахтёр клубтарынга болгулаан. Шахтёрларның культура ордуларының болгаш клубтарының бот-тывынгыр уран-үүлүнүң хөй санныг коллективтери чайгы оюн көргүзер черлерге оюн көргүскеннер.

Кузбасстың хоорайларынга

КЕМЕРОВО. Август 29-та Кузбасстың хоорайларынга өөрүшкүүг шимчээшкин болуп турган. Кемеровонуң муң-муң ажылчы чоннары хем өриин эртенден эгелээш-ле болган. Шахтёр хүнүнге алдар болдурган холушкак эстафетаның эгелээшкини аная болган. Аная ең эки маннакчылар, аът чарыштырыкчылары, мотоциклдер киришкен. «Шахтёр» деп эки турачы спорт ниитилелиниң командазы кызымак демисел-биле бирги черни чаалап алганнар. Ол командага «Кузбассуголь» комбинаттың шилчиир призин тывыскан.

Байырлаашкын кежээ садтарже, парктарже болгаш стадионнарже шилчип, аная улустуң массалыг селгүүстээшкини, спорт маргылдаалары болгулаан.

Ленинградка

ЛЕНИНГРАД. Совет дагжыларга алдар болдурган улуг лозунгулар-биле, чылыг йөрээл сөстери-биле культураның болгаш дыштанылганың С. М. Киров аттыг төп паркы шиметинген.

Шахтёр хүнүнге холбаштыр улустуң бүгү хоорай селгүүстээшкини август 29-та аная болган. Он-он муң ленинградчылар «ССРЭ-ниң хөмүр даш үлетпүрүнүң ең эки кижилери» деп делгелгени, совет шахтёрларының амыдыралының болгаш күш-ажылының дугайында кино чуруктар үндүрүп турган кинолекторияга барып, филармония артистериниң темалыг концертин дыннааннар. Спорттуң янзы-бүрү маргылдаалары база чорутунган болгаш уран-үүл мастерлери-биле ужуражыышкыннар болгулаан. Парктың улуг шөлүнге Ленинградтың аныяктарының оюн-хөглээшкини болган. Хоорайның культура бажыңнарынга, клубтарынга Шахтёр хүнүнге холбаштырган лекциялары болгаш беседаларны чорутган.

Эстонияның сланецчилеринге

ТАЛЛИН. Йыхвиниң, Кохтла-Ярвениң, Кивиылиниң болгаш өске-даа черлериниң сланецчилериниң чаагайжытынган хоорайлары болгаш суурлары байырлыг шинчи кирген. Шахтёр хүнүнүн бүгүүзүнде чагжыларның 70 чыгыы өрегелери чаа квартираларны алган. Бо чылын эстон шахтёрларга ниитизи-биле 7 мун ажыг дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнары туттунган. Август 29-та сланец бассейниниң суурларынга эртен эртеден эгелеп селгүүстээшкин эгелээн. Кохтла-Ярвениң стадионунга каш муң кижи чыылган. Аная спортчу байырлал болган. Сланец бассейниниң будүрүлгелериниң бут бөмбүүнүң талазы-биле кубогун ойнап алыры болган.

Москва бассейнинге

СТАЛИНОГОРСК. Шахтёр хүнүнге алдар болдурган байырлыг хурал Бобрикгорда чайгы театрга август 29-та болган. «Москвоуголь» комбинаттың начальниги эш Оника илеткел кылгаш, «Москвоуголь» комбинат хөмүр даш казып үндүрериниң планын чедиишкиниг күүседип турарын медээлээн. Дайын мурнундагызындан 4—5 катап хөй одаар түүлү ан ында казып үндүрүп турар. Дагжылар сес айларның дургузунда Төрөөн чуртка он-он эшелон одаар түүлү пландан ажыр берген.

Чаа беш чылдың эгезинден бөөр Москвастың шахтёрлары ийи чүс бежен муң чыгыы дөрбелчин метр шөлдүг чурталга бажыңнарын болгаш культура-амыдыралдың он-он оран-бажыннарын алган. Бассейниниң хоорайларын болгаш суурларын чаагайжыдар талазы-биле улуг ажылдар чорутунган. Шахтёр хүнүнге алдар болдурган спорт маргылдаалары парктарга, стадионнарга, суг станцияларынга болгулаан.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумуур чылдарда болгаш эки ажылдаан дээш чер иштинге ажылдаар ажылчыннарның, даг мастерлериниң, хөмүр даш үлетпүрүнүң болгаш хөмүр даш шахталарының туулушкунунуң удуртукчу база инженер-техниктиг ажылдакчыларының улуг бөлүүн Шахтёр хүнүн таварыштыр орденнер-биле болгаш медальлар-биле шаннаан. Ленин ордени-биле 1320 кижи, Күш-ажылчы Кызыл Тук орден-биле 2355 кижи шаннаткылаан. Оон өске ажылдакчылар «Күш-ажылчы маадырлыг чорук дээш» болгаш «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальлар-биле шаннаткылаан.

(СЭТА).

Хүндүлүг шахтёрлар

ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозу 1500 дагжыларга «Хүндүлүг шахтёр» деп атты тывыскан. Олар шуптузу — кадржаан ажылчыннар болгаш мастерлер.

Хүндүлүг атка четкеннериниң аразында Кузбасста Димитров аттыг шахтаның забойщиги А. Ф. Медведев бар. Чер иштинге ол 20 ажыг чыл ажылдап, смена нормазын бүдүн чартык болгаш ийи катап күүседип турар. «Сталинуголь» комбинаттың № 12 — 13 шахталарының черни үттеп кирер проходчиги, будүрүлге онаалдаларын дыка ажыр күүседип турар И. Я. Некрасов, «Кузбассуголь» комбинаттың № 9 шахтазының даг мастери Т. Ф. Плюшев болгаш өскелер база «Хүндүлүг шахтёр» атка четкен.

Шахтёр хүнүнге алдар болдурган социалистиг чарыштың чедиишкиннери-биле холбаштыр чуртуң чеди муң чыгыы дагжылары «Социалистиг чарыштың шылгарангайы» деп демдектер-биле болгаш ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозунуң мактал хуулустары-биле шаннаткан.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарынга партия бөлүктериниң ролюн бедидер

Колхоз бүдүрүлгезиниң харыысалгалыг участоктарында партбөлүктер болза, колхозчу массаларныҢ дайынчы организакчылары болгаш кижизидикчилери болур. КолхозтарныҢ партия организациялары оларныҢ ажылынга практиктиг дузаны көргүспүшаан, оларга хун-бүрү даянып ажылдаар ужурлуг.

Ынчаарга Улуг-Хем районнуҢ Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелинде партия бөлүктери колхоз бүдүрүлгезинге социалистиг чарышты организастаар талазыбиле боттарыныҢ ролюн кедүрбээннер. Бригадаларда болгаш фермаларда масса-политиктиг ажылдар дендии кошкак тургустунган.

ПартбөлүктериниҢ ажылынын эжиживейн турары оларныҢ организакчы болгаш кижизидикчи ролюн партия организациязынын чедир үнелеп көрбейн турарыбиле тайылбырлатынар. Партия бөлүктериниҢ организакчылары эки шилитинмээн. Ылаңгыя № 1 хову бригадазында партбөлүктүҢ организакчызында бижик билбес эш Ийма-Хуурак ажылдап турар. Баян-КолдуҢ Арыг-Бажында № 2 хову бригадазында партия бөлүүнүҢ организакчызы эш Балдан база-ла бижик билбес. Шак ындыг эштериниҢ чоннуҢ кижизидилгезинге болгаш организакчы ажылга саҢлдары көзүлбейн турары тодаргай. Эш Ийма-Хуурак амгы үеде партбөлүктүҢ ажылын улуртурун бичии-даа сагынмайн турар.

Огород ажылында партия бөлүүнүҢ организакчызынга бүдүрүлгеден хоорук, школа башкызы эш Назын-оолду киргген. Бригадага ол барып-даа көрбээн. КолхозтуҢ картофели бо чылын багай ажаатынган ужурунда үнүжү чавыс болган.

Тудуг бригадазынга ажылдаар кылдыр хөй кижи быжыглатынган. Ынчалза-даа ында күш-ажылдыҢ организациязы эжиживээн. БригаданыҢ киржикчилери өске ажылдарже чардыгын турар. Тудугжулар Кенден, Хүрбежик, Көк-оол, Имужук олар райпо малын сүрүп чорутканнар. Хуурак-пан, Шивит-Хуурак олар аңнап чайлаанныр. Бригадир эш Балчый-оол Хендергеде болгаш Баян-Колда ажылга үнмейн турар кижилерни чыып чадап каан. Бригадага партбөлүк организакчызы эш Калын-оол ол бүгү четпестерни болунга хамаарышпас айтырыг кылдыр бодап, тудугжулар ортузунга организакчы ажылдар чорутпайн келген.

Кижизидилге ажылы багай тургустунган. Ында беседалар болгаш солун номчулгалары чорудуп турар агитаторлар көзүлбейн турар. Эш Калын-оолдуҢ бодунуҢ ажылдап турар чериниде чурум чок байдалдар, көдээ ажыл-агый артелиниҢ Уставын үрээр фактылар илереен. Чүл дээрге, Арыг-Бажында бир бөлүк тудугжулар инек кажаазы тудуп турар. Олар ажылдыҢ темпизин оожумнаткан. КолхозтуҢ хөренгизин—бир кошкарны, 6 баш хойларны чишке оорлаанныр. Малчыннар чуртаар 4 бөдүүн бажыңнарны Шагаан-Арыг хоорайныҢ чурттакчыларынга садыпкаш, акшазын ажыглаанныр.

Мал ажылынын участоктарында ажыл база-ла эжиживээн. КолхозтуҢ инек, хой, күш өстүрериниҢ болгаш күрүнеге эт, саржаг дужазарынын планы күүсетинмээн. Малдын чайгы одарладыышкыны эки организастатынмаан. Чижээ, Сенек-Хемде малчыннар Шойгар-оол, Оруспай олар иҢртерни болгаш аныяк инектерни кыштагга хевээр чайлатканнар.

КолхозтуҢ партия организациязы (секретары эш Дөөдек) партийжи-политиктиг болгаш организастыг ажылды эжиждерининге күженишкинин угландырбаан. Хүндүлел болгаш көргүзүг самбыралары тургустунмаан. «Коммунист» деп хана солуну майдан бээр үнмээн. Бригадаларда агитхуудустар үндүрүлгези соксаан. Партия организациязы партбөлүктер организакчыларынын болгаш агитаторларныҢ семинарларын-даа, чөвүлел хуралдарын-даа чыылдырбайн, оларныҢ ажылынга удуртулга-даа бербейн турар.

Ол колхозта партия организациязынын ажылынын ындыг четпестери СЭКП-ниҢ Улуг-Хем райкомунуҢ секретарларынын, килдиетер эргелекчиленниҢ болгаш МТС талазы-биле инструкторлар бөлүүнүн кичээнгейинге таварышпайн турар. КолхозтарныҢ партия организацияларынын ажыл-чорудулгазында ындыг четпестерни чогуур үеэзинде үзүткаар хемчегларни алыры, ажылды үндезини-биле эде тургузары СЭКП райкомунуҢ хүлээлгези эвес бе?

А. АНГАКПАН.

Партия организациязынын ажылын бедик деңнелче

Көдээ ажыл-агый артелиниҢ мурнунга тургустунган планныг онаалдаларны ыяавыла күүседир дээш, колхозчу массаларныҢ политиктиг кижизидилгезиниҢ деңнедин бедидер дээш демиселге колхозтуҢ партия организациязы кол рольду ойнаар. Ооң организастыг-даа, масса-политиктиг-даа ажылдары күрүнениҢ ажыл-агый планнарын чедишкиниг күүседи рининиҢ сорулгалары-биле хүн-бүрүде дүүшкен турар ужурлуг.

Сөөлгү үеде Барыын-Хемчик районнуҢ «Большевик» колхозта партия организациязынын (секретары эш Семис-оол) ажылы дыка чавыс деңнелче кудулап баткан. Ол дугайын кандыг фактылар көргүзүп турарыл? АвгустуҢ дүргүзүнда агит-коллективтиҢ ажылы шуут чоруваастаан. АгитаторларныҢ аттары саазын кырында дамзылатынган боордан аңгыда, а чогум оларныҢ чон ортузунда беседалары, номчулгалары көзүлбейн турар. Партия организациязы агитаторларныҢ семинарларын, чөвүлел хуралдарын чыылдырбаан, оларныҢ ажылын-даа контрольдаваан. Көскү агитация нептеретинмээн. Хана солун үнмейн келген.

ПартбюроҢ кежигүннери боттарынын аразынга ажыл хувазлдазын тургуспаан. Эге организация колхозчу активтен хоорук ажылдап турар. Бригадаларда болгаш фермаларда партбөлүктериниҢ организакчы болгаш кижизидикчи ролюн бедитпээн. Ажылдын ол бүгү четпестеринге шүгүмчүдел болгаш бот-шүгүмчүлел кошкак турустунган.

Партия организациязы боду колхоз бүдүрүлгезинден хоорук ажылдап, аңаа комсомол, херээженнер организацияларынын организакчы ролюн база-ла эки көдүрбээн. Ооң түңнелинде ажыл-агый адырларынын хөгжүлдезиниҢ темпизи оожумнап турар. Ылаңгыя тудуг бригадазы чуртталганын 35 бажыңнарын, малдын 5 кажааларын бо чылын тудар турган, амгы үеде 29 бажыңнарныҢ үүгле ханаларын тургускан, 3 кажааларны шала туткан. Бригадада күш-ажылдын организациязы сандаргай байдалче шилчээн. Тудугжулар Очур-оол, Дамдын-оол олар 3—4 хүннер дургузунда ажылга үнмейн турар. Ындыг чижектерни аңаа барык хун-бүрүде көрүп болур. Ажылдап турар кижилер эртениҢ-не ажылга орай кээр, а кежээ эрте чана бээр. Колхоз бо чылын мал чемнериниҢ белеткелиниҢ темпизин оожумнаткан.

Тараа ажаан алышкынынга колхозтуҢ бодунуҢ белеткели багай организастатынган. № 1 хову бригадазы (бригадири эш Ендан-Самбуу) бо чылын тараа бастырар серилиг чаа сарай тургузуп алыр дээш безин чадап каан. № 2 хову бригадазы (бригадири эш Очур) амдыгаа чедир чаңгыс-даа серилиг шаң белеткеп албаан. Тараа ажаан алышкынынга эрги машиналар белеткетинмээн болгаш чаа немелде үүлдерни садып албаан.

Чаа чылдың тараазынын эдек дүжүдүҢ шыгжаар складтарныҢ чаңгызынын даа септелгези чорутунмаан. Ажыл-агый чылынын шиитпирлиг төнчүзү болур — тараа ажаан алышкынынга шак мынчаар сандаргай байдалдыг ужуражыры канчап-даа таарышпас.

Ол колхозтуҢ партия организациязы эткен чылын эдээн эки ажылдыг организацияларныҢ бирээзинге санадып турган. Бо чылын ооң деңнелинге өске колхозтарныҢ партия организациязы-нелер ужурлуг турган ийик. Ол болза, СЭКП-ниҢ Барыын-Хемчик райкомунуҢ көдээ парторганизацияларныҢ ажылынга доктаамал эвес удуртулгазынын түңнели болур.

К. СТАЛ-ООЛ.

Кызымак хойжу

КЫЗЫЛ-ДАГ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районда «Тиилелге» колхозтуҢ хой фермазынын дуржулгалыг малчыны эш Бандан боҢунуҢ кадарып турар хоюнуҢ кышкы үеде чиир сигенин планда көргениннен ажыр кезип, сараатган алган. База ол ажылдарга холбаштыр 680 ажыг хой кирер чаа кажааны Деспек деп черде кыштагда тудуп дооскаш, колхозтуҢ тудуг талазы-биле комиссиязынга хүлээдип берген. Эш Бандан үүгле бодунуҢ онаашкан ажылдарынга эвес, харын көдээ ажылагый артелиниҢ улам ыңайгы чечектелишкини дээш колхозтуҢ өске-даа ажылдарынга идепкейлиг киржип келген.

Колхозчу кырганнар

Чөөн-Хемчик районнуҢ Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҢ кырган колхозчулары төрээн колхозунуҢ ажыл-агыйын сайзырадыры дээш боттарынын эки туразы-биле ак-сеткилдиг ажылдап турарлар. 62 харлыг М. Хозалаан 6 ай иштинде 120 күш-хүнну, О. Тегус 212, О. Үгдешки 94, К. Салба 86 күш-хүннерни ажылдап алганнар.

К. ДЕЛЕГ-ООЛ.

Ленинград хоорайда

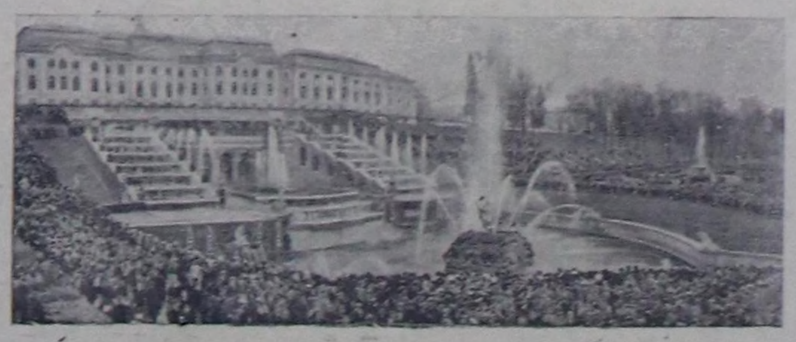

Чурукта: Петродворецтин паркында массалыг селгүүстээшкин.
Фото И. Барановтуу

СЭТА-ныҢ пресслишези.

Областың школаларында

БИИ-ХЕМ

Районда бир ортумак, беш чеди чылдың, үш эге школаларныҢ чаа өредилге чылынга белеткелин күрүне комиссиязы хүлээп алган. Район школаларында ТуранныҢ ортумак школазы (директору эш Селина), чеди чыл школазы (директору эш Мучаев), ында интернат чаа өредилге чылынга бүгү талазы-биле белеткелдиг ужурашкан. ТуранныҢ ортумак школазынга 700 чедир уруглар өренир, оларныҢ класстары чылыг, чырык кылдыр белеткетинген. Чеди чыл школазынын интернадынга 138 өреникчи күрүне хандырылгазынга турар, оларнын идик-хеви болгаш аҢ-чеми бүрүн белеткетинген, харын-даа чамдык үүлдериҢе артыкшылды тургускан. Ортумак школаныҢ чанында дуржулга участогу эш эки деритинген. Владимир областан эккелген капустаны ол участокта өстүрүп турар. Чаа өредилге чылы-биле холбаштыр Өөк-Аксынга дөрт классты, чаа эге школа ажыттынар.

РайоннуҢ башкылары немец дылдын база очулдурукчу башкыдан өскелери бүрүн четчелетинген. Ортумак болгаш чеди чыл школаларынын лабораториязынга хереглээри-биле янзы-бүрү өредилге хеременнерни чагаан турбуже, облоно ону мынчага чедир хандырбаан. Ылаңгыя биология, физика, химия эртемнеринге чугула приборлар келбейн турар. Бо чылын чаа парлатынып турар өредилге номнарын чорутпайн турар. ГеографияныҢ чурттары четче эвес. Чаа программалар-биле холбаштырган көргүзүлге материалдары келбейн турар, ылаңгыя тыва школаларга база эге классларга чугула негетинип турар көргүзүлге хереклерининге кичээнгей салдынмайн турар.

ТАҢДЫ

РайоннуҢ 20 школалары, ооң иштинде 10 эге, 8 чеди чылдың, 2 ортумак школалар чаа өредилге чылынга белеп. Школалар одаар ыяжының 70—80 хуузун, а чамдык школалар школазынын чанында бүрүн дүжүрүп алганнар.

Чаа өредилге чылынга Владимировканын (директору эш Шевченко), Кызыл-Арыгнын (директору эш Кызыл-оол) чеди чыл школалары болгаш Бай-Хаак ортумак школазы (директору эш Михайлюк) эки белеткелдиг ужуражын турарлар. Бо чылын «Элегес» совхозунда чаа школаныҢ, Балгазында ийи аал иштин чурттаар башкылар бажыңынын чаа тудуглары ажыглалда кирген.

Күрүне хандырылгазынга 350 өреникчи турар, оларны райкүүскомнуҢ хуралынга бадылаан. РайоннуҢ школаларынын эжиктери сентябрь 1-де ажыттынын, 2.340 өреникчилер парталарын эдеп олурупканнар.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

РайоннуҢ Хөнделеде чеди чыл школазынын (директору эш Эмер-Сарыг) чаа өредилге чылынга септелгезинин болгаш белеткелиниҢ талазы-биле кылыр ажылдары улуг турган. Ындыг болза-даа организастыг хемчегларни эки чорутканынын түңнелинде школа өредилге чылынга белек болган. ШколаныҢ капитал септелгезин бүрүн дооскан. Школага дөрт классты немей туткан. Чаа туткан чунар-бажын ажыглалга кирген.

Школага 1200 кубометр одаар ыяш белеткээр турган 1400 кубометрни белеткээн, ол школа, интернат, столовая чанында бүрүн дүжүртүнген. Школага 24 башкы ажылдаар, оларныҢ бажыңнарынын чанында 12—12 кубометр ыяшты бүрүн дүжүрүп берген.

ШколаныҢ класстары чугайлатынган, будутунган, сентябрь 1-де 475 өреникчилер чылыг, чырык, делгем школазынга өренип эгелээн.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК

Районда 14 школа бар. Ол школалар күрүне комиссиязынын көргенин өзугаар чаа өредилге чылынга белен деп көрүнген. Ындыг болза-даа Иймете, Баян-Талада школаларныҢ белеткели четпес болган.

ШколаларныҢ белеткелиниҢ талазыбиле Хөндергейде чеди чыл школазы (директору эш Биче-оол), район төвүнде № 1 ортумак школа (директору эш Алдын-оол эки белеткенгеннер. Чадаана сумузунун школазында ийи аал иштин чурттаар башкылар бажыңын ажыглалда кирген.

БАЙ-ТАЙГА

РайоннуҢ 6 школаларынын 1954—55 өредилге чылынга белеткелин хынап көргеш, күрүне комиссиязы хүлээп алган. «Тиилелге» колхозта, Дөш-Теректе школаларнын белеткели эки болган. РайоннуҢ школалары башкылар-биле хандыртынган. Бай-Талда ортумак школаныҢ чаа тудуу доозулгаш ажыглалга кирген.

КОЛХОЗТАРДА ТУДУГ АЖЫЛЫ

Колхоз төвү сайзырап турар

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуҢ суурунда чурттталганын чаа бажыңнары немежип, колхозчулар, өглерден чаа бажыңнарже көжүп, хериминин иштинде янзы-бүрү ыяштарны олуртуп, суурну ногаанчыдын турарлар. Колхоз бо чылын планда көрүнген 30 чурттталга бажыңнарынын 29-ун тудуп турган болгаш колхозта электри станциязынын тудуун дооскан.

Колхозчулар номчулганын янзы-бүрү солун литературалары-биле байлак 1 библиотекалыг болгаш турум кинолуг болуп турар.

С. ЧҮЛДҮМ-ООЛ.

Ийи колхозтарда

Барыын-Хемчик районунда «Большевик» колхозта (даргазы эш К. Очур, партия эге организациязынын секретары эш Х. Очур) тудуг ажылы дүрген темпилерлиг чоруп турар. Колхоз планда көрүнген 35 чурттталга бажыңнарындан 11 бажыңны туткаш, ажыглалда кирген болгаш 27 бажыңнарныҢ тудуун удавас дооскар. Ол ышкаш 1 клубту болгаш колхоз баштаар чериниҢ конторазын, муң ажыг баш мал кирер эки шынарлыг 3 кажааларны, 117 болгаш 250 тонна тараа кирер 2 складты тудуп доосканнар. Тудугжулар 150 тонна силос кирер бир турум оңгарны кылганнар.

Колхозта тудуг материалдарын белеткээриниҢ ажылы хайныышкынныг чоруп турар. Тудугга 2150 кубометр ыяшты белеткээн, тудуг шөлүнде 1850 кубометр ыяшты сөөртүп алган болгаш 375 кубометр манзыны дилип, белеткеп алган, туйбу кылыр планын 98 хуу күүсеткен.

Тудуг бригадазында 54 кижи, 16 аҢ дектаамал ажылдап турар. БызаҢчылардан эштер: Хилипил, Стаай, Какпыр-оол олар хүн нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар.

РайоннуҢ «Кызыл тараачын» колхозу (даргазы эш Сендажы, партия эге организациязынын секретары эш Комбу-Доржу) тудуг ажылын организастыг чорудуп турар. Тудугжулар чыл эгезинден бээр 12 чурттталга бажыңнарын колхоз баштаар чериниҢ конторазын болгаш бир инек кажаазын, 117 тонна тараа кирер бир складты тудуп доосканнар. Колхоз тудуг материалдарынын белеткелин, ылаңгыя саман болгаш тудугга хереглээр даш материалдарынын планын ажыр күүсеткен.

А. ДОПЧАА.

Чаа тудуглар ажыглалга кирип турар

Эрзин районнуҢ «Коммунизмче орук» колхозта тудуг бригадазы кылыр ажылынын аайы-биле 4 звено кылдыр үстүн алган организастыг ажылдап турар. Планда көрүнген 36 чурттталга бажыңнарын шуптузун тудуп алган, ам нарын кылыгларын бүдүрүп турар болгаш 1200 хой кирер 2, 80 инек кирер 2 чылыг кажаларны база культура эмдыралдын бир бажыңын, яслиниҢ 1 бажынын, бир чунар бажыңны, дарганнарынын болгаш чепсек-хереклерининиҢ 2 складын тудуп дооскан.

БызаҢчылардан: Ширшин, Ном-оол, Дамбаалаң, Сонам, Халиндивин, Дүгер олар хүн нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар.

С. КОМБУ.

Саман бүдүрүлгези

Кызыл районнуҢ «Совет Тыва» колхозтуҢ Баян-Колда В. Михайловка удуртканын 15 школачылардан тургустунган саман бүдүрер бригада бар. Олар баштайгы бөш ажыл хүнүнде 10800 кезек саманнарны бүдүрген.

Саман бүдүреринге комсомолчулар Д. Күске, С. Шура олар мергежилдиг болуп, хүн нормазын 125—145 хуу күүседип турарлар. БригаданыҢ бүдүрүп үндүрген саманнарын колхозтуҢ мал кажаалары кылырынга ажыглап эгелей берген.

П. ТОМБАЛАН.

СОЛУННАР ДОПЧУЛАЛЫ

Районнар парлалгазынга мал ажылынын айтырыгларын чырыдар

СЭКП ТК-ныҢ сентябрь Пленуму партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарынга мал ажылынын хөгжүлдезинге чыдып каар чорукту чок кылырын, малдын быжыг чем-суурун тургузарын, малдарны болгаш куштарны кажаа-биле хандырарын, чоокку-ийи—үш чылдарда мал ажылынын продуктуларынын бүдүрүлгезин дыка угаттырарын хүлээткен.

Малга быжыг чем-суурну тургузарынын, сиген ажаан алышкынын чорударынын болгаш силос салышкынынын хөрөнде бар четпестерни чок кылырынын, сиген кезилдезин кыска хуусаада, тараа ажаан алышкынынга чедир хандырарынын талазы-биле тодаргай, дайынчы программаны СЭКП Төп КомитединиҢ июнь Пленуму айыткан.

Бистин областын район парлалгазы бодунуҢ ажылын партиянын болгаш чазактын шиитпирлеринге таарыштыр канчаар эде тургузуп эп турарыл, мал ажылын хөгжүдериниҢ талазы-биле сорулгаларны күүседиринче ажылчы массаларны канчаар мобилизастап турарыл?

Каа-Хем районнуҢ «Колхозчу» солунунуҢ 53-дү дугаарында «Мурнакчы дуржулганын индири» деп рубриктин адаанда «Тиилелге» колхозтуҢ хойжузу эш Даныдайнын үүлүн парлаан. «КолхозтуҢ хойларын болгаш өскүлерин каш чылдын дургузунда улай кадарын келдим. Кышты чедишкиниг эрттирдим, 232 төрүүр хойдан 247 хураганнар алдынган болгаш олар шунту камгалатынып алдынган» деп ол бижип турар. Бо чылын ол колхозтуҢ чаш малдарынга чем четчир, хойжуларга ийи чуртталга бажыңнарын тудуп берген, хой кажаазын тударынга ыяшты белеткээн болгаш сөөртүп дужүрген.

А. ЗолотаревтуҢ «Кижилер дугайында сагыш салышкын чок» деп корреспонденциязында «Кызыл тук» колхозтуҢ баштаар чери мал ажылынын ажылдакчыларынын амыдыралын эжиждеринче кичээнгей салбайн турар деп бижип турар. «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниҢ мал фермаларында ветеринар-зоотехниктиг хандырылга четпес деп В. Дуулай бижип турар. ВетучастоктуҢ ажылдакчылары эштер Херел биле Идам олар практиктиг дузаламчы көргүзериниҢ орнунга, актылар тургузарынга өйлежип турарлар.

С. ПаракайныҢ август 12-де бижээн материалында «Октябрь 30 чылы» колхоз силос салырынын планын 105 хуу күүседип, пландан ажыр силос салышкынын үргүлчүлеп турар деп бижип турар. Көдээ ажыл-агый артелиниҢ кежигүннери планны 200 хуу күүседир дээш демисежин турарлар.

Ворошилов аттыг колхозта мал чемнинин белеткелинде социалистиг чарыштын калбарын турарынын дугайын Ф. БегзиниҢ корреспонденциязында бижип турар. «Мында чаржын турарларныҢ мурнунда сиген кезер машинаныҢ машинистизи эш Флинпов, сиген сараатчакчылары эштер К. Санчаа биле Салчак олар чоруп турарлар. Олар хүн-бүрү ажыл нормазын ажыр күүседип турарлар».

Чөөн-Хемчик районнуҢ «Ленинчи орук» солунунуҢ арынында И. КонгарныҢ «Мал ажылынын хөгжүлдезинин планын күүсеткеннер» деп эгелиг үүлүн парлаан. «Октябрь 30 чылы» артельде мал бажын өстүрериниҢ планы август 1-де мындыг болган: чылгы малдыы—112 хуу, инектин—100, хойнуу—110, өскүнүү—113, хаваннарныы — 124,3 хуу күүсетинген. Колхозта Байыр-оол, Анай-оол, Кончук, Биче-оол болгаш өскелер-даа ышкаш бодунуҢ ажылынга ынак, ону эки билир малчыннар бар.

Д. КлочковтуҢ «Чылгы фермазынга чурумну тургузар» деп корреспонденциязында «Кызыл тараачын» колхозтуҢ чылгы мал ажылында четпестерни бижип турар. Баштаар чернин даргазы эш Мамбетов аттарны шын эвес ажыглап турарынын фактылары-биле эптежип, а көдээ Советтин даргазы чылгы мал фермазынга чурумну тургузарынче кандыг-даа хемчет албайн турар.

«Мал чемнериниҢ белеткели ооҢум чоруп турар» деп чагаада Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артели сиген ажаан алышкынын дыка куду темпиге чорудуп турар деп чугаалап турар. Партия эге организациязынын секретары эш Очур мал чемниниҢ белеткелинде турар колхозчуларынын ортузунга агитас-массалыг ажылды багай чорудуп турар.

МалчыннарныҢ чаржынын түңнелдериниҢ дугайын Бии-Хем районнуҢ «Сталинчы» солунунуҢ 45 дугаарында эш Крашенинников дыңнадып турар. СЭКП ТК-ныҢ сентябрь ПленумунуҢ шиитпирин күүсетпишаан, Кочетов аттыг колхозтуҢ малчыннары ниитиниҢ малынын хөгжүлдезинге эки көргүзүглерни чедип алган. Социалистиг чарыштын бирги черин эш ШараповтуҢ иогаа ажылынын бригадазы алган. Хойжулар эштер Сэтпар-оол, Аранчын, Түмбей-оол олар хой малдын бажын бүрүн камгалап алганы дээш шаңнатканнар деп автор бижип турар.

Эш ВасильеваныҢ корреспонденциязында малчыннар ортузунда полит-массалыг ажылдарны күштелдириниҢ эргежок чугулазынын дугайында айтырыг салдынган. КолхозтуҢ фермаларында плетхелдерни болгаш беседаларны кончуг хөвүр чорудуп, үе-үениҢ парлалгазын багай чедирип турар. Малчыннар каш айларынын дургузунда кино белин көрбейн баарынын-хой санныг фактылары бар деп автор айтып турар.

Таңдынын «Коммунист» солунунун июль 8-те үнген дугаарында «НиитиниҢ малынга хөй сиген» деп үүлдү парлаан. СЭКП ТК-ныҢ июнь ПленумунуҢ докладынга «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниҢ кежигүннери күш-ажылчы улуг көдүрүүшкүннүг ужурашкан деп ында бижип турар. Мал чеми белеткээриниҢ планын долдур болгаш ажыр күүседиринче, дүжүт ажаан алышкынын болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларынын белеткелин үлегерлиг чорударынче угланган социалистиг хүлээлгелерни эр, хөрөөжен колхозчулар алганнар.

Буденный аттыг артельде малчыннарын ажылынын чедишкиннериниҢ дугайын О. Танзын-оолдуҢ корреспонденциязында чугаалап турар. Хойжу О. Шажан-оол бо чылын 300 төрүүр хойдан 310 хураганнарны алган болгаш хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргып алырын хандырган. Хойжу эш Көк-оол 304 хойдан 311 хураганнарны алган.

«Элегес» совхозтуҢ партия организациязынын секретары эш Шикпер-оол сиген белеткелинге болган ийи воскресниктериниҢ түңнелдерин бижип турар. Анаа 320 тонна силос салдынган. Эш ЕсиповтуҢ даргалааны Калинин аттыг колхозта сиген ажаан алышкынынын организациязында четпестерни № 53 солунда шүгүмчүлээн. Сиген белеткелинде ажылдан турарларга чугула байдалдарны тургузарынын дугайында сагыш салдынмаан, суг өөргүлгезин организаставаан, машиналарныҢ чаар материалдары чок болуп турар.

Ынчалза-даа, районнар солуннары мал ажылынын продуктулуун бедидери дээш малчыннарныҢ чарыжын кошкак болгаш система чокка чырыдып, мурнакчыларныҢ дуржулгазын, бүдүрүлгениҢ чаартыкчыларынын дуржулгазын багай чырыдып, нептеретпейн турар, партиянын болгаш чазактын шиитпирлерин амыдырала ботталдырарынче массаны мобилизастаарынга парлалганын күүчүлүг сөзүн кошкак ажыглап турар.

Малды чем-биле хандырары—мал ажылын көдүрериниҢ үндезин байдалдарынын бирээзи болур, ооҢ-биле каны рабочилар солуннары мал чеминиҢ суурун тургузары дээш демиселге чогуур кичээнгейни салбайн турар.

Мал ажылын хөгжүдериниҢ планынын күүселдезин хандырар төлөде, колхоз болгаш совхоз бүдүрүнге малдын дөзү чем-биле хандырылганын белеткээри чугула. Районнар солуннары сиген ажаан алышкынынын болгаш силос салышкынынын мурнакчыларын көргүзер, ниитиниҢ малын хөгжүдериин сууру болур мал чемнериниҢ белеткелинге сагыш салбас чоруктарга удур шиитпирлиг демисежир ужурлуг.

Амгы үеде районнар солуннарынын чугула хүлээлгези болза, ажаан алышкын ажылдарын чогуур өйүнде болгаш бедик шынарлыг чорударынын улусчу ажылагыйжы улуг ужур-дузазын колхозчуларга, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларынга ханы таныштырары, дүжүт ажаан алышкынын дүрген болгаш чидириг чокка чорудары дээш, күрүне мурнунга хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседири дээш көдээ ажыл-агыйнын

Көдээ ажыл-агый продуктуларынын ажаан алышкыны болгаш белеткели-биле холбаштыр район парлалгазы көдээ ажыл-агый ажылдарынын чоруп турарын үргүлчү чырыдар ужурлуг. Солуннар болза, партия организацияларынын болгаш колхозтар баштаар черлериниҢ күш-ажылдын шын организациязын, кижилериниҢ күүнү болгаш техниканы долу болгаш шын ажыглаарынга, бүгү ажылдарны оперативтиг удуртуруга дузалажыр ужурлуг.

Кышка удур белеткелче кичээнгей салыр

Суг-Хөл районнуҢ медицина албан черериниҢ кышкы белеткелинче кичээнгей салдынмайн турар. РайоннуҢ төвүнден эгелээш, колхозтарда эмнелге салбырларынга чедир одаар ыяш белеткели амдыгаа чедир-ле хожудап турар.

Калинин аттыг, «Сталинчы орук» колхозта эмнелге салбыраларынын, Суг-Аксы суурда эмнелгениҢ септелгелери кылдынмайн турар. Сталин, Киров аттыг колхозтарда эмнелге салбырларынын чанында чаңгыс-даа борбак одаар ыяш белеткетинмээн.

Район Совединин күүскому, ооҢ кадык камгалал килдизи эрткен чылда, эмнелге черлериниҢе соок, ыяш чок төнген, оранбажыңнар соок, өарыг кижилерге берге байдалдар таваржып турган фактыларны уттуп турарлар.

Н. ЛОПСАН.

Тараа бүдүрерин көдүреринин оруунда

Тараа бүдүрерин көвүдедир дугайында партияның болгаш чазактың салган сорулгазын шиитпирлээринге улуг роль Сибирьнин болгаш Чөөн-чүктүн, база ол ышкаш Казахстанның МТС-теринге, колхозтарынга болгаш совхозтарынга хамааржыр.

Бо районнарже илчирбелиг күчүлүг тракторларны, кожулда херекселдерни, көдээ ажыл-агыйның машиналарын чүдүрген эшелоннар үзүктелиишкин чокка чоруп турар. Чижээлээрге, Алтай крайның трактор паркы тарылганың эгезинде барык 10 муң, Омск областың—3 муң, Новосибирск 2 муң тракторларга (15 аът күжүнге санаарга) көвүдээн.

Кур болгаш курукган черлерни шиңгээдип алырынга киржир дугайында партияның кыйгырыынга харыы кылдыр он беш муң ажыг механизаторлар чурттун өскүс-бүкүл районнарындан Сибирьнин МТС-теринде чедип келген. Партияның болгаш чазактың көдээ ажыл-агыйга бо улуг дузаламчызы часкы тарылганы чедиишкинниг чорудар арганы берген.

Сибирьге болгаш Чөөн-чүкке агаар бойдустун эң таарымча чок байдалдары турбуже чазын чажар тарааны эрткен чылга бедаарга барык үш миллион ажыг гектар черге тараан, ооң иштинде чаа шиңгээдип алган кур болгаш курукган черлерге кызылтастың тарылгазы бир миллион ажыг гектар көвүдээн.

Мооң мурнунда Алтай крайның колхозтары беш хонук иштинде 720 муң ажыг гектардан ажыр кажан-даа тарып чашпайн чораан. Бо чылын-на май 15 болгаш 20-нин аразында үеде чартык миллион хире гектарны тарып чашкан турган! Мооң мурнунда Новосибирск области беш хонукта хөй-ле дээрге, 320 муң гектарны тарып турган болза, бо чазын 600 муң хире гектарны тарып чашкан.

Сибирьнин болгаш Чөөн-чүктүн колхозтары чазын тарыыр тараа культураларның болгаш бобы культураларның тарылгазының планын дыка ажыр күүсеткен. Аъш-чемнин кол культуразы—кызылтастың тарылга планы 111 хуу күүсетинген.

МТС-териң болгаш колхозтарның ажылының эжиҳээнинин оон биче эвес тодаргай көргүзүү болза, келир чылдың тарылгазынга белеткел кылдыр кур болгаш курукган черлерни андарар дугайында партияның болгаш чазактың онаалгазын чедиишкиннинг күүсеткени болур. Алтай крайның колхозтарынга план ёзугаар 500 муң гектар черни андарар турган, 700 муң ажыг гектарны андарган болгаш аңаа ажылдаан. Омск, Новосибирск области, кызылтастың чашкан. Омск, Новосибирск болгаш өске-даа областарның колхозтары кур болгаш курукган черлерге кызылтастың тарылгазының талазы-биле онаалганы ажыр күүсеткеннер.

МТС-териң он-он муң ажылчыннары болгаш колхозчулар күш-ажылды социалистиг ёзу-биле көрүнүп кайгамчык үлегерлерин часкы тарылгага көргүскеннер. Кубаньдан Алтай крайга чедип келген Евгений Дахновскийниң трактор бригадазы Благовещенск МТС-ниң хандырып турары «Чаа орук» колхозунуң ховуларынга бүрүн составы-биле ажылдаан. Бо бригаданың тракторизи Иван Шугай ДТ—54 тракторга ажылдавышаан, ээлчегде 6,2 гектар нормалыг турган, 12—13 гектар кур черни андарып турган. С—80 деп тракторну эки шиңгээдип алган тракторист Николай Ладушко 12 гектарны андарар нормалыг турган хүн-бүрүде 18 гектар чаа черлерни андарып турган. Кубаньның механизаторлары кур черлерни андарарынга ээлчег нормаларын бүдүн-чартык болгаш ийи катап ажыр күүседип турган болгаш Благовещенск районга бирги черни чаалап алганнар.

Буденный МТС-ниң база бир дээре трактор бригадазы—Василий Минаковтун комсомолчу-аныяктар бригадазы Кулундин районунга часкы тарылганы Алтайга бир дугаарында мурнап дооскан, ол бригаданың хүн-бүрүде ийи норманы күүседири чурум турган.

Омск областың Мурнуу Подольск МТС-ниң тракторизи Наталья Васильевна Сердюк часкы тарылгага бедик ажылдап алышкынны чедип алган. Ол кожулдалыг беш сеялкалар-биле хүнде 140—150 гектарга чажып турган. Ол-ла МТС-тиң тракторизи Н. Поспельной норма ёзугаар 42 гектарны тарып чажар турган, 70 гектарны чажып турган.

Чер ажылының культуразының улам ыңайгы өзүлдезинин боттуг көргүзүү болза, бо чылын черни чазын аңдарарын дыка кудулатканы болур. Чижээлээрге, Алтай крайга бо чылдың тарылгазынга белеткел кылдыр кур болгаш курукган черлерни 700 муң ажыгны андарган турзажок, чазын андарган черниң ниити шолу эрткен чыл-биле дөмейлээрге, чүгле көвүдевээн эвес, харын 250 муң гектарга эвежээн. Красноярск крайның колхозтарында чаа черлерни база-ла шиңгээдип алган болза-даа часкы чер андарылгазы барык ийи катап кызырылган. Дараазында чылда Сибирьнин колхозтары часкы чер андарылгазын шуут чорутпас болгаш чазын чажар культураларның тарылгазын чүгле чайын болгаш күзүн андарып, эки белеткээн черлерге чорударынче шилчин кирер деп түңнелди кылырынга бо чорук берип турар.

Сибирьнин болгаш Чөөн-чүктүн районнарында чер ажылының культуразының бедээнинин көргүзүглеринге эрткен чылга удур тараа культураларының тарылгазын кызыы одуруг болгаш белдирлешкек аргалар-биле чорутканын, райончуткан эки сорттуг үрезиннерни чашканын база хамаарыштырып болур, ынчангаш дүжүттү бедиринге таарымчалыг байдалдар тургустунган турар ужурлуг.

Тарымал тооруктун болгаш кукурузаның тарылгазын, картофель болгаш ногаалар одуртулгазын дөрбелчин-уяланчак арга-биле чорудары дээн ышкаш ындыг депшилгелиг арга калбак нептерээшкинни алган. Амур области тарымал тооруктун бүгү тарылга шөлдериниң 84 хуузу, Красноярск болгаш Алтай крайларга — шөлдүң чартыктан ажыг хуузу дөрбелчин-уяланчак арга-биле чорутунган.

Хабаровск болгаш Красноярск крайларның, Амур, Иркутск, Новосибирск, Чита, Тюмень болгаш Сахалин областарның колхозтарынга картофельди план-биле баш бурунгаар көрдүнген шөлдүн 90 ажыг хуузунга, а Омск болгаш Кемерово областарга—бүгү шөлдүн 90 хуузунга дөрбелчин-уяланчак арга-биле база чорутунган.

МТС-териң болгаш колхозтарның удуртукчу кадрларының тускай эртемниглериниң организакчы ажылы маргылдаа чок эжиҳээн болзажок, бүгү колхозчу массаларның ортузунда канчаар-даа аажок улуг күш-ажылчы көдүрүлүшкүн турбуже, часкы ховуажылдарын чорударынга улуг четпестерни эвээш эвести база болдурган. Ындыг четпестерге хамыктың мурнунда трактор паркын багай ажылган турары хамааржыр. Тракторларның янзы-бүрү чылдагааннар-биле үр үениң иштинде ажыл чок куруг турар, а ол ышкаш кылыр ажылдың ээлчег нормаларын күүсетпес таварылгалар эвээш эвес турган. Майның үшкү он хонуунда Россий Федерациялының бүгү МТС-териниң ортузунда тракторга (15 аът күжүнге санаарга) кылыр ажылды эң дээре күүсеткен Алтай крайның болгаш Омск областың МТС-теринге безин трактор паркының 25 хуузу бүдүн ээлчегледе ажыл чок куруг туруп турган. Оон аңгыда трактор ээлчээнин 30 хуузу кылыр ажылдың нормаларын күүсетпейн ажылдап турган. Трактор паркының ажылын улам ыңай эжиҳидеринге аажок улуг көрдөзүлүглерлиг бар болгаш турар хөй-хөй бо херечилеп турар. Хабаровск крайның Амурзас болгаш Бирск МТС-теринге ол-ла он хонукта тракторларның чүгле техниктиг эдиглиг эвес болганы-биле 50 ажыг хуузу ажыл чок куруг турган.

Мындыг байдалдарның чылдагааны болза, трактор бригадаларынга техниктиг удуртулганың кошкаанда, машиналарны ажаарының доктаатынган чурумнарын күүсетпейн турарында болур. Чижээлээрге, Омск областың Первомайск болгаш Побочинск МТС-теринге хөй-хөй трактор бригадаларынга ээлчег бүрүзүнүң техниктиг ажаалдазын кедергей эрэнгей чорудуп турган. Тракторларның болгаш көдээ ажылагый машиналарының малгажын, довурзаан аштап арыглавайн турган, эргежок чугула чаалданы чорутпаан, быжыглашкыннарны дыңзыдыр ээрерин болгаш белдирлер таарыштырарын кылбайн турган.

Чылдың төнчүзүнде Сибирьнин болгаш Чөөн-чүктүн МТС-териниң трактор паркы эрткен чыл-биле дөмейлээрге барык 60 хуу көвүдээн турар. Күрүнеиниң бо аажок мәтериалдыг улуг дузалакчызын максималдыы-биле чөп ажыглаан турар ужурлуг. Дизельдиг тракторларны ажыглаарын эжиҳидеринче онза кичээнгейни көрүндүрер херек.

Көжүп чоруур автосептелге мастерскаяларының үзүктелиишкин чок ажылын организастаары эргежок чугула; оларны инструментилериниң болгаш артык кезектеркиң чогуур комплектизи-биле хандырар. МТС-терге диспетчер радио харылзааны организастаарынче онза кичээнгейни көрүндүрер. Бо бүгү болза, машина-трактор паркызын дээре ажыглаар дээш демиселарга эң чугула курлавыр болур.

Кур болгаш курукган черлерни шиңгээдип ап турары-биле холбаштыр хөй-хөй МТС-тер трактор бригадаларының хемчээлин дыка көвүдедир дээр шын эвес орукта туруп алганнар. Оон түңнелинде, чижээлээрге, Омск областың 6-дан 9 чедир илчирбелиг тракторлар санатының турар трактор бригадалары бар, ол чорук бригадаларның, учетчик-заправщиктерниң, суг сөөртүкчүлериниң болгаш өскүлериниң-даа ажылын эвээш бергелеп турар. Бо чорук машиналарның техниктиг хандырылгазын баскырадырынга болгаш оларның бүдүрүкчүлүүн кудулаттырынга чедирип турар.

Трактор бригадаларын шын организастаарының айтырыгларын шыңгыы ажылдаар болгаш оларның хемчээлин тус черниң байдалдары-биле дүүштүр эвээш ажыктыг кылдыр тодарадып тургусса чогуур.

Часкы ажылдарны чорутканында улуг четпестерниң санынга чамдык МТС-териң чер андарылгазының болгаш үрезин чажылгазының шынары дээш, агротехниканың эң чугула негелделерин сагыыры дээш демиселди сула чорудуп турганын хамаарыштырар херек. Омск областың, Таврича районунуң Шверник аттыг колхозунга 20 гектар кур черни предплужниктер чокка, 8—10 сантиметр ханы андарган турган. Андарган черни ол-ла дораан болбаазырадып ажылдавайн турган. Ол-ла областың Ворошилов аттыг колхозунга Суховск МТС-тин № 10 трактор бригадазы кур черлериниң андарылгазын илиртээшкин чокка чоруткан. Андарган черни дораан болбаазырадып ажылдаваан болгаш кургаш калган. Называевский районнуң Калинин аттыг колхозунга МТС агроному эш Болучевский кырлыг-караны кондициялыг эвес үрезин-биле безин белеткетинген кур черге чажын тарыырын чөпшээрээн турган. Ындыг чергелиг фактылар чаңгыс эвес.

Бо бүгү болза, МТС-териң болгаш колхозтарның чамдык удуртукчуларының талазындан агротехниканың айтырыгларынга кичээнгейни четпес салын турары-биле, а ол ышкаш МТС-териң база агрономнарының талазындан чөгүүр негелде чогуур-биле тайылбырлатынар. Оларның чамдыызы трактор ажылдарының шынары дээш күрүне контролёру болур боттарының ролюн ам-даа билбейн турар.

ССРЭ-ниң европа кезээниң районнарыбиле дөмейлээрге, Сибирьнин болгаш Чөөн-чүктүн климаттыг байдалдарының онзагайланчаа болза, көдээ ажыл-агый ажылдарының бүгү чорудулгазының элээн кыска хуусаалары болур. Оон ужурунда бо зонаның МТС-теринге болгаш колхозтарынга хову ажылдарында «дыш алышкынының», алдынган темпилерни кудуладыр дугайында кандыг-даа чугаа турбас ужурлуг.

Ам эң чугула сорулга болза, дүжүт ажаан алышкынын эң күженнишкиниг чорудары болур. Мооң-биле кады часкы тарылгага бодааргa, дүжүт ажаан алышкыны оон артык нарын болгаш хөй күш кирер херек болур деп чүвени миннир херек. Тарылга шөлдериниң калбарганы-биле холбаштыр күш ажыл кылын шыдаар колхозчу бүрүзүнүң кылыр ажылының хемчээди дыка өзүп турар деп чүвени чугааларга-ла четчир. Алтай крайның чамдык районнарынга — Угловск, Кулундинск, Табунск болгаш өске-даа чамдык районнарынга күш-ажыл кылыр шыдаар колхозчу бүрүзүнге бүгү көдээ ажыл-агый культураларының ажаан алышкын шөлдери 30 гектар чедир онаажып турар. Күш-ажыл кылын шыдаар бир кижиге ол хире бедик үүрге өске-даа крайларның болгаш областарның чамдык районнарында база-ла хамааржып турар. Ажаан алышкынны бичии-ле озалдадыр болза, дүжүттүн улуг чидириглеринге чайлаш чокка чедирер. Оон ужурунда дүжүт ажаан алышкынының чедиишкиннери МТС-териң болгаш колхозтарның кайы хире эки белеткелинден, ылангыя комбайннарның, автомашиналарның болгаш өске-даа механизмнериң паркын белен кылдыр тургусканындан хамааржыр. Ажаан алышкынның чедиишкиннери колхозтарның механизастаан шаннарын, тараа кургадыр черлерни, тараа культураларын болгаш тараа арыглаар янзы-бүрү машиналарны белен кылдыр тургусканындан база-ла хамааржыр.

Ындыг турбуже Сибирьнин болгаш Чөөн-чүктүн МТС-теринде комбайннарның септелгези кончуг багай болган. Комбайннарның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүрген доозарынче бүгү күженишкиннерни мөөңнээри эргежок чугула, онза кичээнгейни септелгениң шынарынче көрүндүрер херек.

Бо чылын механизастаан шаннарның санын бети дээрге--ле ийи катап, а кол тараалаң районнарга — барык үш катап көвүдедири эргежок чугула. Ынчалзаа-даа, колхоз шаннарын механизастаар талазы-биле байдал дыка багай болуп артын турары үргүлчүлевишаан.

Ажыглалдан үнген «Коммунар» деп комбайннарны болгаш МК—1100 молотилкаларны тараа арыглаарынга ажыглаар кылдыр эде дерип тургузарын организастаан Алтай крайның МТС-териниң инициативазын калбаа-биле ажыглаза чогуур.

Ажыл-херектиң чедиишкиннерин кижилер шиитпирлээр. МТС-тер ажылчыннарының ӧмыдырал-чурттаргa болгаш культура хандырылгазында бар турар улуг четпестерни дүрген чайладыры эргежок чугула. Чер-черниң көдээ ажыл-агый органнары, МТС-териң болгаш колхозтарның удуртукчулары механизаторларның чемгерилгезинин, чурттарга байдалдарының дугайында, оларның культура хандырылгазын организастаар дугайында улуг сагыш-човаашкынын салыр хүлээлгелиг.

МТС бүрүзү, колхоз бүрүзү дүжүт ажаан алышкынын ӧй-шаанда, чидириг чокка, бедик организастыг чорудары чурткa тараа бүдүрерин көвүдедир дугайында партияның болгаш чазактың онаалгазын күүседир дээш демисежип турар көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының эң чугула сорулгазы болур.

Г. АНИСКИН,

РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң Сибирь болгаш Чөөн-чүк МТС-териң Код эргелелиниң начальниги.

Ставрополь край. Ставроподь ховузунуң төп кезээнде Георгиевский районнуң девискээринде «Ульяновский» деп тараалаң совхозтуң черн чыдар. 1954 чылда совхозтуң тарылга шөлү кур болгаш курукган черлерни ажыглалга киргениниң ачызында 5000 гектар чедир улгаткан. Чазын андарган кур черде 1000 гектар чазын тарыыр кызылтасты болгаш 1400 гектар чиңгетараанны тараан. 1954 чылдың күзүнүнде совхоз база 6000 гектар кур черни ажыглалга киирип алган турар. Ам ында кур черде тараан тараа культураларының ажаан алышкыны эгелээн.

Чурукта: «Ульяновский» совхозта чазын тараан кызылтастың ажаан алышкыны.

Фото **В. Михалевтуу.** (СЭТА-ның фотохрониказы).

Колхозтуң мурнакчы малчыны

Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозта Я. Биче-оол 12 чыл иштинде чылгы кадарын келген. Ол ам колхозта мурнакчы малчыннарның бирээзи. Бо чылын төрүүр 100 баш белерден чылгычы 94 кулуннарны камгалап алган.

Колхоз баштаар чери Биче-оолдун эки ажылдаанын үнелеп көргеш, өртектиг барааннар-биле шаңнаан. Көдээ ажыл-агыйның область эргелели ону 1000 акшабиле шаңнап, көдээ ажыл-агыйның мурнакчы деп демдекти тывыскан.

А. ДОРЖУ.

Эрткен чылдың четпестерин катаптавас

Эрткен өредилге чылында Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайгада чеди чыл школазынга, Калиным, Жданов аттыг колхозтарның школаларынга одаар ыяш декабрь айда төнген турган. Оон ужурундан ол школалар өд терек оттулар чорукка таварышкан. Ол чорук дыка улуг күштү үндүрүп, кышкы ажылдарга чартыгыышкыннарны таварыштырып-даа турган.

Ындыг фактыларны билир тура-ла райкүүском (даргазы эш Найдың), оон улус өредилге киллизи кандыг-даа хемчег албайн турар. Район школаларынга 7200 кубометр ыяш белеткээр планын 5.800 кубометр кылдыр Хемчик унунда болгаш тайгаларда каккан. Оон школалар чанында дүжүртүнгени 2.600 кубометр болуп турар. Сугнуң улгатканындан Хемчик унунга белеткээн 2840 кубометр ыяшты суг алгаш барган. Оон орнунга чаңгыс-даа колхоз ыяш белеткевейн турар.

Чамдык колхоз баштаар черлери чарган керээлерни болгаш хүлээлгелерин күүсетпейн турар. Киров аттыг колхозтуң баштаар чери 1000 кубометр ыяш белеткээриниң керээзин районо-биле чарган, 900 рубльди алган, а херек кырында белеткээн ыяш билдинмес. Колхоз даргазы эш Очур-оол Үстүү-Ишкин бажында белеткээн ыяш бар деп турар, а ол ыяш школа чанынга сөөртүнмээн. Ол чер соок дүжүп, кыш болурга оруу мунгашталып, булуктааш туруптары кымга-даа билдингир.

Сталин аттыг колхоз (даргазы эш Метке школага 1000 кубометр ыяш белеткээр керээлиг, а сөөлгү үеге чедир 350 кубометр өл терек каккан, оон 60 кубометр ыяш школа чанында дүжүртүнген. «Большевик» колхоз (даргазы эш Комбу) 800 кубометр ыяш белеткээр турган, амга чедир белеткеп алганы билдинмес, школа чанында 70 кубометр ыяш бар.

Суг-Аксында чеди чыл школазы (директору эш Шоев) 1500 кубометр ыяш белеткээр турган, 1200 кубометр ыяш белеткээн, а школа чанында 200 кубометр ыяш дүжүртүнген. Өске школаларда байдал базала моон дээредевейн турар.

Бо үстүнде фактылар районнуң удуртур ажылдакчыларын дүвүретпейн турар. Районо эргелекчизи турган эш Сизиннин арагалаар дээш, майда-ла ажылындан үндүрген, ол хүлээлгени күүседип турар эш Логвинчев чүгле телефон долгаар, оон-биле медээ чыырынга өйлешкен.

Районнуң школаларында кышка удур белеткел мындыг байдалдыг турда, оон-биле областың улус өредилге киллизи эштежин олурары таарышпас.

Д. СЮРЮН-ООЛ,

«Шынның» корреспондентизи.

Бүгү колхозтарга мыйыстыг бода малды организастыг одарладыр

Бистиң областың, делгем чаагай одарбелчиирлери янзы-бүрү эки сүүүнүүг ууг-сигениг. Ол эки шынарлыг одарларны чүгле малды семиртири болгаш продуктулуун бедидери-биле ажыглаар эвес, харын үрелел ажылдарын чорударынгаа ажыглап болур. Ынчангаш хамык ужур болза, ол делгем одарларны шын ажыглаарын билиринде, аңаа одарладыр малды белеткеп үзүп алырында болур.

Чадаанада көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы бода малды чайын одарладыр талазы-биле областың элээн хөй районнарының колхозтарынга дуржулга ажылдарын организастаан. Ол ажылды элээн каш чылдың дургузунда чорутканының түңнелинде бода малды одарладыр талазы-биле мурнакчы малчыннарның хүрээлеңи өзүп, чыл бүрүле чедиишкиннерлиг болуп турар. Ындыг малчыннарга Сүт-Хөлде Чигжит, Досумаа, Чөөн-Хемчикте Лопсан, Сандык, Бин-Хемде Тас-оол болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Ол малчыннардан эш Чигжит аныяк назылыг мыйыстыг бода малдарны одарладып семирткени-биле бир башка-ла дүнхүнде 1006 грамм ортумак дириг деңзи немежилгезин 1950 чылда чедип алган болгаш одарның продуктулуун үш катап бедиткен. 1951 чылда баш бүрүзүнге ортумак дириг деңзи немежилгезин 1023 грамм чедирген.

Одарны чөп ажыглаашкы Куулар Лопсан кадарган мал бүрүзүнүң ортумак дириг деңзи немежилгезин 1042 грамм чедирер аргалыг болган. Ол ышкаш чедиишкиннерни өске-даа малчыннар чедип ап, чыл бүрү мал бүрүзүнүң дириг деңзи немежилгезин бир килограммны болгаш оондаа хөйну ап турарлар. Малды чайгы үеде эки семирти одарлатканда кышты хүр эрттирер болгаш хөй чем чарылгазын болдурбайн турар.

Малчыннар бодунуң ажылынга ынак болуп, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң болгаш мал ажылының мурнакчыларының дуржулгазын шиңгээдип ап турары-биле мындыг чедиишкиннерни чедип ап турар. Малды одарладып семиртириниң мурнунда олар белеткел ажыдарын кичээнгейлиг чорудуп турар. Чазын одарладыр көдан малдарны белүктерге эрте шын үзер, малды деңзилээр, дугаарлаар болгаш зооветажылдакчыларның сүмезин-биле бүгү белеткел ажылдарны чорударын хынамчалыг кылыр. Ол ышкаш зооветажылдакчыларның дузаламчызы-биле одарларны шын ажыглаар талазы-биле одарны загонларга үзериниң баш бурунгаар белеткелин чорудар.

Бо чылын Улуг-Хем районда «Күш ажылдың хостуу» колхозтуң инек-кадарчызы Кыргыс Дамба улуг чедиишкиннерлиг болган. Бо чылын ол колхоз 302 баш мыйыстыг бода малды организастыг одарлаткан. Оон иштинден эш Дамбага 88 баш аныяк ӧр молдургаларны болгаш кызыраларны акт ёзугаар хүлээдип берген. Чазын өзт-сигеи эки үнмээнде хүлээп алган малын эш Дамба хемнер унунга оттаргаш, тайгаларның өзт-сигени эки үнүп келгенде, азы июнь айның 10-да тайгаже үндүрген. Ол чайлагга зоотехниктерге үзүп, малды оттарар чурумун кылган. Инектерни кадарар техникалын эш Дамба эки билир. Эртен, кежээ болгаш чаъс-боранныг хүннерде ховуларга, изиг хүннерде шыктарга, алаактарга малды кадарар деп эш Дамба чугаалап турар. Хүн чурумун мынчаар кылган: эртен 4 шакта одарже үндүрүп, бир шак иштинде суггарбышаан, 13 шакка чедир одарладыр, 13 шактан 15 шакка чедир дыштандырар, 15 шактан 18 шакка чедир одарлаткаш, 18 шактан 19 шакка чедир суггарар болгаш дус бээр, 19 шактан эгелээш бир шак иштинде суггарбышаан 23 шакка чедир оттарар. Одар шөлүнде дамырак сугларны инектер хүннүң кайыдаа үезинде ижип болур.

Эш Дамбаның кадарган бөлүк аныяк инектериң деңзилээрге 54 хонук иштинде ортумаа-биле инек бүрүзүнге-ле 65,5 килограмм дириг деңзи немээн ийикпе, азы дүнхүнде бир башка-ла 1213 грамм деңзи немежилгезин чедип алган. Мыйыстыг бода малды одарладып семиртириниң талазы-биле эш Дамбаның аргазын областың малчыннары шиңгээдип алгаш колхоз бүрүзүнге боттандырары чугула.

А. ЛЫСЕНКОВ,

Чадаанада көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының эртем ажылдакчызы.

Мурнакчы малчыннарның чедиишкиннери

(Чагаалар допчулалы)

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдер болгаш ооң продуктулуун бедидер дээш бүгү колхозтар аргалары ажыглаан, кызымак ажылдап турар колхозчу малчыннар бистиң областың колхозтарында дыка хөй. Бо дугайында биженчилериниң бижээн чүүлдери редакцияга үргүлчү кээп турар. Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозтуң хойжузу Д. Мартан-оол дөрт чыл дургузунда ниитиниң ховоо менди ажаан, ооң чаш төлүн хорамча чокка өстүрүп келген дугайын эш **М. Даржай** бодунуң чагаазында бижээн. Ол хойжу 498 баш хой кирер кажаларны кылган, бо чылын төрээн 175 ховунуң 190 хураганын менди алган. Чаъс-боранныг үеде чайлагга хойну ыжыкталдырып тургузар кыры мунгаш кажааны база туткан. Эш Мартан-оол 40 хөнээн сигенни кезип, бөлүп алган болгаш мал чеминиң белеткелин ам-даа чорудуп турар.

Эш **С. Мачылайның** бижип турары болза: Улуг-Хем районнуң Мичурин аттыг колхозунуң чылгычызы Биче-оол 318 баш чылгыны эки оттуг черлерге семиртип чайлаан болгаш чайгы одарларны үргүлчү солуп келген. Ам чылгының бүгү кужу дыка семис. Бо чылын төрээн бүгү 56 белерниң шупту кулуннарын ол менди алган. Оон ажаалгазында чылгы мал чыл-бүрүде өзүлделиг болуп турар. Ниитиниң чылгызын өстүрер дээш аскеткилдиг ажылдап турар чылгычыны колхоз баштаар чери чыл бүрүде демдеглеп, өртектиг чүүлдер-биле шаңнап келген.

Кызыл районнуң «Баян-Хем» колхозунуң хойжузу Маады Манчакайның чедиишкиннериниң дугайын эш **С. Седен-оол** бижип турар. 1951 чылда 34 баш төрүүр хойну ол хүлээп алгаш, бо үеге чедир ону 432 баш чедир өстүргенин, бо чылын 168 хойдан 181 хураганны менди доруктурганын, хой бүрүзүнден 1 килограмм 874 грамм дүктү кыргаанын, ам агарлаашкын-биле катай хой бүрүзүнден бо чылын 2 килограмм ажыг дүктү кыргып ап шыдаарын эш Седен-оол бүзүредип турар. Манчакай ышкаш кызымак хойжуларның эки ажылдаанының түңнелинде ол колхоз шөөр малдың баш санын өстүрериниң чартык чылда планын 101,9 хуу, күрүнеге дүк дужаалдазының планын ыракта ажыр күүсеткен. Оон ыңай эш С. Седен-оол «Тиилелге» колхозтуң чылгычызы, комсомолчу О. Көгелдин ажылының эки түңнелин илередип бижээн. Ол чылгычы төрээн белерниң кулуннарын чыл бүрүде-ле менди өстүрүп келген, 1954 чылда төрээн 120 белерниң бүгү кулуннарын чаңгыс-даа хорамча чокка алган. Оон ажаалгазында чылгы чай дургузунда дыка семирээн. Чылгының уксаазын сайзырадыр дээш дон уксаалыг аскыр-биле кады 25 белерни тускайлап үскен.

Колхозчу Канзыдаа ирей Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң хаван ажазакчызы. Артельдің хаван ажылын хөгжүдер дээш хаваннар ажазарының аргаларының дугайында мал ажылының тускай эртемниглериниң сүмезин ол ап турар, хамыктың мурнунда хаваннарның чемгерилгезин экижиткен, баштайгы төрээн 3 хаванда 45 хаван өскүп алган, чаа төрүтүнген хаван ооларын 15 хонукта иелериниге үргүлчү эмзирип, чамдык кошкактарын немелде сүт-биле, ыыбрады хайындырган тараа-биле чемгерип, кажааның иштин хүннүң-не аштап, өргүдүп, аңаа кургаг сигенни дөжеп, хаван азыраарының өске-даа хемчеглерин чсрудуп турар дугайын эш **И. Балай-оол** бижээн. Колхоз баштаар чери хаван ажылын хөгжүдериниң боттуг хемчеглерин, хаванның кышкы кажаазын септеп дерип, крышалап алырын, оларга четчир санныг быжыг чем-суурну белеткээрин ол чугулалап саналаан.

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжулары Х. Биче-оол, О. Арбытай, О. Ланзы олар ниитиниң мал ажылын хөгжүдер дээш шудургу ажылдап турарының дугайын эш **С. Танзын-оол** чагаазында илереткен. Биче-оол төрээн 446 ховундан 511 хураганны, Арбытай 468 хойдан 507 хураган, Ланзы 476 хойдан 508 хураганны менди алган. Ол хойжулар эрткен чылдарга бодаарга, бо чылын хойлардан мурнукузундан артык хөй дүктү кыргып алганнар. Оларның ажылгазында хойларның баш саны чыл бүрүде өзүлделиг болуп турар.

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң хойжузу Т. Чамгырның ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге чүткүлдүүнүң дугайын эш **М. Багалдай** бижээн. 1950 чылдан бээр амга чедир улуг хойларны болгаш чыл бүрүде төрүтүнген хураганнарны ол менди ажаан келген. Шагының кандыг-даа үеларинде хойну эки одарладырының аргазынга ол мергежээн, хойга таарышкан одарларны шилип ап, чөп ажыглап турар. Т. Чамгыр колхоз баштаар чериниң каш удаа макталганы болгаш өртектиг чүүлдер-биле шаңнадарны база алган.

Монгуш Суге Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу. Ол алды чыл дургузунда колхозтуң хоюн менди кадагалап, ооң баш санын өстүрүп келген идепкейлиг хойжу болуп турарын эш **М. Тангыт** бижип турар. Бо чылын төрээн 328 ховундан 343 хураганны алган. М. Суге 14 тонна сигенни бодунуң кужу-биле белеткеп алыр дугайында хүлээлге алган. Алдынган хүлээлге бүрүн күүсетинеринге четкен. Ол колхозта сүг-бараан фермазының саанчыларының ажылының дугайында эш **О. Дегениң** бижээни болза, ферма эргелекчизи эш Бавукпанның удуртулгазы-биле саанчылар бо чылын 64 саар инектерни быыаазындан чарып саан турар. Ынчаарга ол инектер эрткен чылдаазындан бо чылын 6 муң килограмм хөй сүттү берген. Саанчылар Дургун-оол, Чолдан, Хеймер болгаш Чылбак олар инектерден сүт саан алырының онаалдазын күүседир дээш кызымак ажылдап турар. Ферма учёт эки тургустунган. Ферма ажылдакчылары 884 центнер сигенни кезип, бөлүп алганнар.

Румынияга Совет чазактың төлээлериниң чоруп турганының үезинде

БУХАРЕСТ. Август 27-де Н. М. Шверникке баштаткан Совет чазактың төлээлери Констанцу хоорайга болгаш портка чорааннар, хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелерге-биле болгаш эмнелге алган черлерибиле танышканнар. Совет чазактың төлээлериниң кежигүннери ол ышкаш көдээ ажыл-агый станцияларынга бала чорааннар.

Совет чазактың төлээлерин Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. Георгиу-Деж, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бир дугаар оралакчызы А. Могиорош, профөвилелдериниң төп чөвүлелиниң даргазы С. Морару, көдээ ажыл-агыйның болгаш ыяш ажылагыйының министри К. Попеску болгаш ССРЭ-ниң Румынияда элчини Л. Г. Мельников олар үдеп чорааннар.

(СЭТА).

Совет чазактың төлээлериниң Бухарестиден үнүп чорупканы

БУХАРЕСТ. Румынияның хосталганының 10 чыл оюнуң байырлалынга маңзаа чораан Совет Эвилелиниң чазаның Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиумунуң кежигүнүнге кандидат, ВЦСПС-тиң Даргазы Н. М. Шверник (төлээлериниң баштыңы), Молдав ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. Я. Рудь, генерал полковник Ф. Н. Голиков составтыг төлээлери август 29-та Бухарестиден Төрөөн чуртунче чанышканнар.

Совет чазактың төлээлерин аэродромга үдээннер болза: Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Георге Георгиу-Деж, Национал улуг хуралдың Президиумунуң Даргазы Петру Гроза, Румынияның Ажылчын партиязының Төп Комитединиң бир дугаар секретары Георге Апостол, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бир дугаар оралакчылары Иосиф Кишиневский болгаш Александру Могиорош, Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Эмиль Бондараш, Румынияның Ажылчын партиязының ТК-зының политбюро кежигүнүнге кандидат Дмитру Колиу, даштыкы херектер министри Симион Бугич, профөвилелдериниң төп чөвүлелдериниң даргазы Стелиан Морару, хөй-нинти организацияларының төлээлекчилери, найыралдың хөй санныг ажылчы чоннары.

Совет чазактың төлээлерин ол ышкаш үдээннер болза: ССРЭ-ниң Румынияда элчини Л. Г. Мельников, Бухарестиде Совет элчин чериниң дипломаттыг составы, а ол ышкаш Кыдат Улус Республиканың Румынияда элчини Ван Ю-пин, улус демократиязының чурттарының дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары болгаш кежигүннери.

Аэродромну Совет Эвилелиниң болгаш Румын Улус Республиканың күрүне туктары-биле каастаан турган. Үделге үеликде хүндүлүг таныылды турган. Хөгжүм ССРЭ-ниң болгаш Румын Улус Республиканың күрүне гимнерин ырладып күүсеткен.

(СЭТА).

А. Я. Вышинскийнин Нью-Йорка чеде бергени

НЬЮ-ЙОРК, август 25-те ССРЭ-нин Даштыкы Херектер Министриниң Бир дугаар оралакчызы болгаш БНО-ла Совет Эвилелиниң доктаамал төлээлекчизи А. Я. Вышинский «Куин мери» деп пароход-биле Нью-Йоркта чеде берген.

А. Я. Вышинский америк болгаш даштыкы парлалганың база радионуң төлээлекчилеринге мооң адаанда медеглелди кылган: «Нью-Йоркка чедип келгеш, америк улуска байыр чедирип тур мен. Тайбын, делегейнин айыыл чок чоруу болгаш улустарның аразында найырал дээш демиселге бүгү-ле ак сеткилдиг кижилериниң күженишкиннерин америк парлалга болгаш радио деткиир деп идегелди илередирин күүзөр мен. Тайбың дээш демиселге чедишкиннинг болурун америк улуска болгаш делегейниң бүгү улустарынга күзеп тур мен».

(СЭТА).

Кыдаттың ховуларында

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыннадып турары болза, Хуайхэ хемниң бассейнинде кукуруза, сорге болгаш соя, бобы дүжүлүнүң ажаан алышкыны эгелээн. Бо районга улуг чаашкыннар болуп турган болза-даа, кукурузаның дүжүлү эрткен чылдан эвээш эвес. 220 муң хире гектарны ажаап алган.

Бо делгем район мооң мурнунда төрөлээшкинге үргүлүү таваржып турган. Сөөлгү чылдарда улусчу эрге-чагырга Хуайхэ хемниң бассейнинге улуг ажылдарны чорудуп, чурттакчыдарны төрөлээшкин айыылындан камгалап алган.

(СЭТА).

Чехословакияда тайбыңның неделязы

ПРАГА. Тайбың камгалалының чехословак комитединиң шиитпирин ёзугаар сентябрь 5-тен 12-ге чедир Чехословакияга фашизмге болгаш дайынга удур, бүгү делегейге тайбың дээш демиселдиң неделязын эрттирген турар. Ооң-биле кады Чехословакияның национал маадыры Юлиус Фучиктиң өлгениниң бөөр 11 чылын демдеглээн турар.

(СЭТА).

Вьетнамның Демократтыг Республиказында

Вьетнамның Демократтыг Республиказының чазаа болгаш Вьетнамның Күш-ажыл партиязы улус өредилгезинче улуг кичээнгейни салып турар. Республикада школаларның болгаш оскe-даа өредилге черлериниң калбак четкизи тургустунган. Республиканың тургустунганының соонда 14 миллион вьетнамчылар номчуп болгаш бижип өренгеннер.

Чурукта: вьетнам суурларның бирээзинде бижик билбес чорукту узуткаарының талазы-биле улустуң курааны өредилге.

Синьхуа агентилелиниң чуруу.

АКШ-тың Коммунистиг партиязының медеглели

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-тың Коммунистиг партиязы парлалгага медеглел парлап үндүрген, компартия ол медеглелинге компартияны хоругдаар дугайында хоойлуну буруу шаап турар болгаш «Кандыг-даа байдалдар турза компартия ажыдаар болгаш бодунуң хоойлу ёзугаар туруп турары дээш демисежир апаар» деп медеглеп турар.

Коммунистиг партияны хоругдап турар хоойлунуң күштүг болуру болгаш америк профөвилелдерге чаа кинчини салып турары полицейжи күрүнеже оруктуң базымы болуп турар деп медеглелде айтып турар.

Антикоммунистиг бо хоойлу чурттуң алдар болгаш хүндүзүнүң талазы-биле аар согушкунну бүгү делегей көрүп турда-ла таварыштырып турар деп оон ынай медеглелде медеглеп турар. Делегей чугаалажыышкыннарның болгаш ийи системаларның тайбын кады туруп турарының оруу-биле чоруп олурар. Ындыг болзадаа АКШ-тың политиктиг баштыңчылары шыдаар шаа-биле «Соок дайынны» күштелдирип турар. Олар чыл санында-ла «соок дайынны» акшаландырары-биле чурттуң 40 миллиард долларын хунаапап турар... «Делегейниң улустары антикоммунистиг хоойлуда Гитлерниң болгаш Муссолиниин хоойлуларының хоолгазын көрүп турар болгаш АКШ кайнаар бар чыдар деп чүвени болгаш оон еске кижи төрелгетенни кайнаар аппар чыдар деп чүвени бодап турар. Компартия чазакты күш-биле дүжүрериниче өренип турар болгаш ону нептерелип турар үзөр дугайында гитлержи улуг мегеге бо хоойлу үндезилетинген. Бо болза, ёзулуг хоозун чүве-дир».

«Конституцияны камгалап турар бүгү американнарны бо бүжар бак хоойлуну чок кылыры дээш демиселге каттыжып кирерин кыйгырып тур бис» деп медеглелде чугаалап үүрар. Коммунистер бистер, тайбын, демократия болгаш улустуң чалгай чурталгазы дээш, профөвилелдериниң болгаш негр чурттакчыларның эргелери дээш бистин демиселивисти уламчылаар бис.

Бистиң партиивис бо чаа халдаашкыннардан кортпаан... Кандыг-даа байдалдар турза-даа компартия ажыдаар апаар болгаш бодунуң хоойлу ёзугаар туруп турары дээш дейисежир апаар. Компартия чүгле бодунуң чингине эргелери дээш эвес, харын бүгү американнарның эргелериниң дугайында хоойлу дээш демисежир турар.

(СЭТА).

Англияның лейбористиг партиязының төлээлериниң Польшаже баар деп турары

ЛОНДОН. Лондонда польша элчин чериниң медеглээни болза:

«Бөлүк лейбористер—лордларның палатазының болгаш общиналар палатазының кежигүннери Польшаже чоруур күзелин болгаш Польшада экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралдың хөгжүлдези-биле, ылаңгыя барыын районнарыныңга шуут барып таныжар күзелин илереткеннер. Ооң-биле холбаштыр даштыкы-биле культуралыг кады ажылдажылганың комитединиң чингине секретары Ян Кароль Венде бо чылдың сентябрь айда ийи неделяда Польшаже баарының чалалгазын ол бөлүкче чоруткан.

(СЭТА).

Камбоджага хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле улустар аразының комиссиязының хуралы

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дыннадып турары болза, август 14-те Сыай-Риенг можуга Камбоджага хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле улустар аразының комиссиязының база Камбоджада холушкак комиссияның бирги чөвүлел хуралы болган.

Хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле улустар аразының комиссиязындан Индияның, Польшаның болгаш Канаданың төлээлекчилеринге Камбоджада Вьетнамның улустуң эки-турачыларының командылалының төлээзи полковник Тань Сен байыр чедирген. «Камбоджага, база ол ышкаш Вьетнамга болгаш Лаоска дайынны соксадыр дугайында дужаалды талалар тода күүсеткен» деп ол чугаалаан. Ындыг болза-даа, дайынны соксатканы Женева дугуржулгаларын боттандырарынче оруктуң чүгле баштайгы базымы болур. Бо сорулганы күүседирде хамык бергелерни бистиң ажыл эртеринге улустар аразының болгаш холушкак комиссия биске дузалажыр дээрзинге идегээр бис. Тайбынчыдылга дугайында дугуржулгаларның бүгү негелделерин бистиң талавыстан шыңгыы күүседир бис».

Камбоджада хаанның армиязының командылалының төлээлекчизи подполковник Сирейсаван тайбынчыдылга дугайында дугуржулгаларның негелделерин тода күүседири дээш Кхмерниң удурланышкынының чепсектиг күштериниң командылалының төлээлери-биле кады ажылдажылганы чорудуп болур бүгү аргаларны кылырын медеглээн.

Хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле улустар аразының комиссиязының мурнундан индий төлээлериниң баштыны генерал-майор Сардамангтың чугаалааны: «Камбоджага тайбынны быжыглаары дээш сырый кады ажылдажылганы кылыр бис».

Чөвүлел хурал бот-боттарын билчир байдалдың үезинде болуп турган.

(СЭТА).

КНО-га КУР-нуң хоойлу ёзугаар эргелерин катап тургузар

ДЕЛИ. Индияның информация бюроузунуң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, БНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазы Виджайя Лакшми Пандит Малайяга, Сингапурга болгаш Индонезияга чораан, БНО-га Кыдат Улус Республиканы киирери мырыңай эргежок чугула деп база катап бадыткаан. Август 25-те Сингапурга чүве чугаалаан, индий-кыдат айтырыы дээш ышкаш чугула айтырыгны Кыдаттың киржилгези чокка шиитпирлеп ыдавас ийик деп ол медеглээн.

(СЭТА).

Барыын Германияда шериг үлетпүрүнүң катап тургустунуп турары

ВЕНА. Австрияның америк зоназында үнүп турар «Оберэстеррейхише Нахрихтен» солун АКШ-тың чазаның шериг үлетпүрүнде америк эксспертилер белүүнүң Барыын Германияның үлетпүрүн хынаан түннелериниң дугайында илеткелдиг утказын парлап үндүрген. Хыналданың сорулгазы чепсегдээшкин бүдүрүп үндүрериниге шилчиирде барыын герман үлетпүргe кайы хире хуусаа негетинерин доктаадыры болуп турган.

Барыын Германия чоокку үениң иштинде бодунуң үлетпүрүнүң улуг кезиин боочепсек, шериг дериг-хөрөксөлдери бүдүрүп үндүрериниге шилчидип болур деп илеткелде демдеглеп турар. Боо-чепсек бүдүрерин долу күш-биле таарыштырып алыр үзөр болза, 18 ай хереглетинер.

Барыын Германия чугула суурлуг болуп турар, аңаа даяныр алгаштың, герман шериглерге чугула херектиг чепсегдээшкинниң барык бүгү түүлдерин бүдүрүп үндүрерин улуг хемчээлдин-биле организастап болур деп оон ынай илеткелде айтып турар.

Чепсегдээшкиннериң бүгү янзы хевирлерин Барыын Германия доп-дораан бүдүрүп болур. Ындыг болза-даа аар түүлдерге белеткелдиг чамдык хуусаазы негетинер ийик. Танкаларга 3 чыл хире, самолеттарга 5 чыл. Бо хуусаа эрткен соонда бо үениң самолеттарын болгаш реактивтиг хыдыкчы самолеттарны хөй-биле бүдүрүп үндүрер арга тургустунган турар ийик. Мессершмит, Дарнье болгаш Хейнхель дээн ышкаш конструкторлар ужарчүүлүүн чаа үлетпүрүн тургузар планнарны чогаадып кылган.

Барыын Герман техниктер герман шериглер ажыглап болур хире боо-чепсектиг эдээн хөй чаа янзы-хевирлерин чогаадып кылган деп илеткелдиң авторлары демдеглеп турар. Ол болза, чорууру берге черлерге дүрген чоруп болур шериг автомашиналарының чамдык хевирлериниң база ол ышкаш чиик болгаш шимченгир радио станциялар дугайы болуп турар. Пулеметтарның болгаш артиллерияның эдээн хөй чаа хевир-янзыларын база-ла чогаадып кылган.

Барыын Германия үлетпүрү чамдык үелериниң дургузында АКШ-тың шериг үлетпүрүнге дузаны көргүзүп турар деп чүвени илеткелде тускай өнзалап демдеглеп турар. Чижээ, Барыын Германияның заводтары АКШ реактивтиг хыдыкчы самолеттар бүдүрүп үндүрер чоруулгаларга ажыглаар бо үениң дарганнаашкын чоруулгаларын тургузары-биле янзы-бүрү материалдарны берген. Барыын Германия «Кортис-Райт — Корпорейшт» болгаш Пратт—энд Уитын» дээн ышкаш АКШ-тың ужур-чүүлүүнүң мурнакчы фирмаларынга станоктарны берген. Барыын Германияның бүгү бүдүрүп үндүрүп турар кадыының тускай сорттуларының 20 хуузу бо үеде АКШ-тың шериг үлетпүрүнүң хереглелдеринге ажыглатыныр турар. АКШ-тың оптика херекселлериниң бүдүрүлгелеринге болгаш химия үлетпүрүнге Барыын Германия чугула салыышкынны кылган, электрон херекселлери бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле бергелерни Каттышкан Штаттар ажыл эртеринге Барыын Германияның он-он хире фирмалары дузалашкан.

(СЭТА).

Англияның шериг-агаар күштериниң аэродромунун Кипрде тудуушкуну

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң дамчыдып турары болза, Акротириге Лимасола чоогунга (Кипрниң мурнуу-барыын талазынга) Англияның шериг-агаар күштеринге аэродром тудуушкуну удавас эгелээр деп Никозияда тускай чарлатынган. Аэродром тудуушкуну 1 миллион фунт стерлинги болур.

Тудуушкун бир чылдың дургузында доостур деп бодап турар. Ук аэродром болза, Ортаакы Чөөн-чүүте Англияның шериг-агаар күштериниң кол базаларының бирээзи болур.

(СЭТА).

БРАЗИЛИЯДА БАЙДАЛ

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Рио-де-Жанейродан дыннадып турары болза:

Бразилияның чепсектиг күштериниң штабының начальниги маршал Маскареньяс Де Морэс президент Варгаска шынчызының демдээ кылдыр дүжүп бөөриниң дилзөн кылган. Варгасты солаан президент Филс оон аңгыда дүжүп бөөриниң дугайында чаа кабинетте далай министри адмирал Гильобедыен, Рио-де-Жанейро хоорайның полиция начальниги полковник Торрезтен билдириишкиннер алган. Президент бодунуң чаа кабинединиң бир дугааргы хуралын чыылдарар дээш белеткенип турганынга чедир элээн шак четпейн турда дүжүп бөөриниң дугайында билдириишкиннер келген.

(СЭТА)

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

Америк школаның кризизи

«Башкы кижи чемненир үжүрлүг» деп нинти аттыг фоточуруктарны «Зис уик Мэгэзин» деп америк журналга чоокта чаа парлап үндүргенинче номчукчулар кичээнгейин угландырган. Балтимор школаның башкызы Роберт Ллойдунуң чуруу ында база бар. Беш кижилиг өг-бүлезин ол азыраар үжүрлүг, ынчалза-даа ооң ажыл төлевири аңаа канчаш-даа четпейн турар. Өг-бүлезиниң ишкин калдыкмелдүк чемгерер чүве тып алыр дээш Ллойд улус арагалаар черде джаз хөгжүмге үе-үеде барып ойнаар үжүрга таваржып турар. База бир башкы Микаэл Элианың чуруу парлатынган. Ол башкы машиналарга бензин кудуп бөөр станцияга суббота санында-ла баргаш, аңаа келген автомашиналарның соңгаларын суг-биле чуп берип турар.

Ллойд-биле Элиа ышкаш салым-хуулуг кижилер хөй. Америк башкыларның амыдырал байдалы сөөлгү үеде дыка баксыраан. Оларның ажыл-төлевири чылдың-на кудулап турар. Башкыларның хамаарышпас профөвилелиниң «Нью-Йорк Тичер Нюс» деп солунунуң медээзи-биле алырга, Нью-Йорктуң башкыларының боттуг ажыл-төлевири 1939 чыл-биле деннээрге 19,5 хуудан 43,7 хуу чедир (категория аайы-биле) кызырылган. Ооң түннелинде, «хөй-хөй башкылар өскээр ажылдаар, чүүк сөөртүр машиналарга чолачылаар азы биче-ле хөйну төлээр өске кандыг-бир ажылга ажылдаар дээш башкылар ажылын каап турар»—деп «Нью-Йорк Таймс» солун бижип турар.

Америк башкыларның түренги байдалы, школалардан башкыларның үнүп турары, башкылар белеткээр өредилге черлериндеи доозун үнерлериниң санының эвээжеп турары—америк чырыдыышкынның кризизиниң хөй талаларының чүгле бирээзи ол. АКШ-та чырыдыышкынның кризизи болза, капиталистиг Американың бүгү күрүне, политика болгаш ниитилел талазы-биле системазының, бирги эдлчегде боо-чепсегленишкиниң политиказының шуут түннели болур.

Кризистиң чылдагааның билип алыр төлээде, президент Эйзенхауэрниң конгресске киргени 1954—1955 саң-хөө чылдарында бюджеттиң чарыгдал кезээниң канчаар хуваатының турарын көөргеле четчир. Бюджеттиң 65 миллиард 750 миллион доллар түүнден чырыдыышкынның болгаш эртем шинчилелдериниң хереглелинге чүгле 223 миллион долларны, тодаргайлаарга 1 хуудан дыка эвээшти дөзевилээн. Бүрүне школаларынга ындыг хензиг дөзевилелди киирерге, чырыдыышкынның байдалы чаржынчыг болуру билдингир. Америк школачыларының 20 хуузу өрт айыылындан камгаланырының эң бетики негелделери безин хандыртынмаан бажыңнарда өренип турар. Нью-Йорктуң ажылчыннарының адааны-биле алырга ол бажыңнарны «оттуг дузактар» деп адап болурунуң бүрүн барымдаазы бар. Буффало хоорайда ындыг «оттуг дузактарның» бирээзинге чоокта чаа өрт болган болгаш 14 школачылар отка өлгеннер.

Чырыдыышкын эргелелиниң медээзин ёзугаар алырга, школа бажыңнарының 33 хуузу быжыг эвес болгаш арыг шеверкиң негелдезин харыылавайн турар. Нью-Йоркта чүгле чаңгыс азы ийи өрээлдерлен тургустунган муң школалар бар. Ында чылыдылга-даа, электри-даа, канализация-даа чок. Уруглар дуган-хүрээ адаанда чер өрээлдерге, серилер адаанга, гаражтарга болгаш эзлери каапкан даваа кажааларынга өренир үжүрга таваржып турар. Чырыдыышкын талазы-биле эргелелдиг кылган илеткелинде чугаалап турары-биле алырга, школачыларның 60 хуузу школага таварыштыр кылдынмаан бажыңнарда өренип турар.

«Класс өрээлдерин, башкылар чедишпезинден, саң-хөө деткимчези албайн турарындан 4 миллион чыгыы уруглар четпес билиг ап турар» деп реакциыг буржуаз «Нью-Йорк Таймс» солунунуң тайылбырлакчызы Файн безин миннип бижээн. «Бичии уруглардың күш-ажыл айтырыгларының талазы-биле национал комиссияның» сөөлгү илеткелин ёзугаар алырга, ортуман школаларга киргеннериниң чүгле 50 хуузу ону доозуп турар. Өскелери боттарының өг-бүлезинге дузалажыры-биле школаларын каггаш, ажылдап чоруп турар. Бүдүрүлге профэвилелдер конгрезиниң (БПК) ажыл чоктарыр чоруктуң айтырыының талазы-биле чоокта болган конференциязынга БПК даргазы Рейтерниң медээлээнинден алырга, бүгү чуртта муң-муң уруглар ам школаларда өренмейн турар, чүге дизе, оларның ада-иелери оларны идик-хеп-биле болгаш аъш-чем-биле хандырып шыдавайн турар.

Дешилгелиг үеледерни илередип чүве чугаалаткан азы оларның политиктиг үеледериниң талазы-биле янзы-бүрү-биле комиссияларның айтырыгларын харыылаан башкыларны ажылдан үндүрген дугайын америк солуннар хүн-бүрүде медеглеп турар. Чырыдыышкын ажылдакчыларын базым бүрүзүнде истеп сүрер коргулуушкун АКШ-та чырыдыышкынны «хөөзурадыр» айыылды тургузуп турар. «Чырыдыышкынның национал ассоциациязының» чоокта чаа болган 92-ги съездизинге илеткел киргеи. Раса байдалын, коммунизм болгаш ол чижектиг өске-даа айтырыгларны школаларга өренирин херек кырында хоругдааның ол илеткелде айтып турар. Бүдүрүлге эзлери-биле ажылчыннарның аразында харылзааларны, Каттышкан Нациялар Организациязының чырыдыышкын, эртем, культура болгаш өске-даа айтырыглар талазы-биле ажыл-чорудулгазын чугаалаары безин хоруглатынган.

Ол бүгү чоруктар болза, школаларга башкылаар деңнелди, өөреникчилериниң билиглериниң деннелин кудуладырынга чедирип турар.

Америк школаларның доозун үнгеннериниң билин куду болуп турарын көргүзүп турар чүүлдү «Курьер Джорнал» деп солун апрель 25-те парлап үндүрген. Солуннуң бижип турары: «америк төөгү болгаш география талазы-биле тускай дээди өөредилге черлериниң студентилериниң билиниң хыналдазы болза, америк төөгүнүң эң-не бөлүүн айтырыгларын олар билбес болганын илереткен. Чижээ, айтыртынган 4752 студентилериниң 25 хуузу Авраам Линкольн кым турганын чугаалап шыдаваан. Атлантика океанның эринде турар штаттарны оларның чүгле 5 хуузу адап шыдаан...»

Каттышкан Штаттарда ажылчы чоннарның уругларының кижизидилгезиниң болгаш өөредилгезиниң дугайында ажыл херек ындыг байдалыг. Олар буржуаз чырыдыышкынның бүгү системазының каржы кризизинге эң баштай таваржырлар болуп турар.

М. ТРАБУН.

Американың Каттышкан Штаттарда негр уруглардың амыдыралы аар берге. Оларның ада-иелери уругларын азыраарынга болгаш өөредиринге четчир акша-хөрөңгиге четикпейн турар. Неглер хоорайларының түскайлап үскен булуңнарында дыкыыт черлеринде чурттап турар.

Чурукта: Вашингтоннуң неглер чурттаар чаржынчыг черинде негр уруглар.

СЭТА-ның пресслиниези.

Электри тогунга туттунганнарга баштайгы дузаламчы

Электри тогунга таварышканнарны оон адырып алырда бир дугаарында токту адырар азы кургаг ыяш кырынга туруп алгаш азы холдарны кургаг пес-биле ораап алгаш аңаа туттунган кижини адырып болур. Токка чыпшына берген кижи шуут өлүг апаар. Ындыг таварылгада оон хевиниң өөктерин чешкеш, кылымаа дынгарыышкындан кылыңар. Аңаа таварышкан кижиниң мага-боду соовазын дээш чылыглап шывар болгаш кежин дүрбүнер. Бир эвес чоогунда медицина ажылдакчызы бар болза ол камфора болгаш кофеин деп эмнерни сыкыртыр ужурлуг.

Кажан электриге чыпшынган кижи оңгарлып келирге аңаа шайдан азы кофеден ижиртиңер. Оон соонда ол кижини эмчиге көргүзер.

Электри тогунга чыпшына бөөр чоруктан кичээниңер!

Тыва областың санитар-чырыдыышын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторөүн орынакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал кылдыстериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш белээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа кылдыстериниң, бухгалтериянын 4—98, иштики информация кылдызының—3—65.

ТС—02453

Культура өргелелиниң типографиязы.